

Gust per llegir

1. CONCEPTE

El context social d'hàbits lectors

En els darrers anys han aparegut molts estudis sobre els hàbits de lectura de la població i s'ha consolidat la continuïtat en el temps de les avaluacions sobre aquest tema, cosa que permet veure'n l'evolució. Totes les medicions efectuades fins ara descriuen un context no prou afavoridor, ja que els hàbits de lectura social en el nostre país són baixos en relació a la mitjana de la població europea.

En concret, els resultats del principal estudi de referència, *Barómetro de hábitos de lectura y compra de libros*⁶⁸, mostren la població de l'Estat de més de 14 anys dividida més o menys al 50% entre lectors i no lectors amb una lleugera evolució a l'alça. L'any 2007 es va incorporar a l'estudi la franja d'edat entre els 10 i el 13 anys i les dades indiquen una població lectora molt superior, al voltant del 80%, així com una taxa de lectors freqüents (aquells que llegeixen cada dia o alguns dies a la setmana) també més elevada que la resta de la població (al voltant d'un 65% respecte a un 42%). La següent franja d'edat contemplada (entre els 14 i els 24 anys) encara inclou en part població escolaritzada i els lectors suposen al voltant del 72%, també la taxa més alta de totes les franges d'edat posteriors. Les dades dels lectors entre els 10 i els 24 anys, doncs, mantenen l'esperança d'estar formant unes generacions progressivament més lectores que les anteriors si no és que les seves taxes no decauen ràpidament en abandonar l'escola.

El que hi pot fer l'escola

Les anàlisis d'aquest tipus d'estudis destaquen sempre que l'origen sociocultural, amb la institució familiar al capdavant, i el gènere dels lectors són els factors més influents en l'adquisició d'hàbits lectors. Però, també s'ha anat demostrant que l'acció educativa de l'escola (temps de lectura a les aules, plans de lectura dels centres, didàctiques innovadores, etc.) poden fer revertir les expectatives negatives generades pels factors socials. I això tant pel que fa als resultats en la lectura pròpiament escolar, com en la seva gran influència en la practicada personalment pels nois i les noies en el seu temps d'oci. Així, doncs, tot i la gran presència social de l'escriptura en les societats actuals, hi ha un acord generalitzat que l'escola continua essent l'única institució que pot fer accessible l'ús habitual de la lectura a un públic socioculturalment divers.

El "gust per llegir"

La connexió amb l'experiència vital i el gaudi dels textos han passat a considerar-se un element clau per a l'accés a la lectura i la consecució d'hàbits permanents. Des de fa dècades l'escola ha fet un gran esforç per acostar-se als interessos dels alumnes de medis socials i d'hàbits culturals molt diversos per tal d'impulsar-los cap a la lectura personal. Aquest apartat del pla de lectura tracta justament de com aconseguir aquesta connexió vital entre la lectura i els nois i les noies.

L'extensió de les pràctiques d'animació lectora i els debats sobre la lectura lliure i la lectura obligatòria han fet vessar rius de tinta sobre la seva conveniència i les condicions del seu èxit en la formació lectora. En aquest pe-

⁶⁸. El *Barómetro de hábitos de lectura y compra de libros* de la Federación de Gremios de Editores de España i el Ministerio de Cultura es fa trimestralment a tot l'Estat des del 2001.

ríode, les administracions educatives de tots els països del nostre entorn han intentat regular la lectura escolar tot combinant diversos criteris didàctics en relació tant a la lectura prescriptiva com a un espai escolar de lectura autònoma (Duran, Manresa, 2008)⁶⁹. Alhora, l'esforç per al foment de la lectura per plaer ha traspassat l'àmbit escolar i la majoria de països han endegat múltiples campanyes i plans de lectura d'abast, tipus d'activitats i resultats molt diversos.

Les administracions catalanes fa anys que impulsen iniciatives de foment de la lectura. L'administració educativa va iniciar l'any 1986 el programa denominat precisament *El gust per la lectura* amb l'objectiu “*d'acon-seguir que els infants i joves esdevinguin lectors competents, crítics i capaços de gaudir del plaer de la lectura*”. Des de llavors, el programa ofereix formació per a la dinamització de la lectura, material didàctic (com guies de les obres), activitats complementàries (rutes literàries, cinefòrums, visites guiades, jornades, debats...), etc.

La biblioteca escolar

La biblioteca escolar apareix com un dels factors clau en el procés d'accés i consolidació de l'hàbit lector. Els estudis sobre els resultats de l'avaluació PISA, per exemple, remarquen que els alumnes de les escoles amb biblioteques escolars actives obtenen millors resultats. En aquest camp, queda molt per fer en la nostra situació educativa. L'estudi de Marchesi i Miret (2005)⁷⁰, sobre les escoles de tot l'estat, revela que les biblioteques escolars a Espanya ocupen els darrers llocs dels països europeus en gairebé tots els aspectes (existència, fons, accés a la xarxa, pressupost, personal encarregat, etc.) i que el 40% del professorat no les utilitza en tot el curs. La manca d'ús encara és més accentuada a l'etapa secundària: un 75% del professorat no hi va mai amb els seus alumnes, mentre que, de l'alumnat, només la utilitza el 50% (quan a primària ho fa el 70%).

Tot i que no tenim dades més recents sobre les biblioteques escolars catalanes, cal dir que aquests darrers anys, concretament des del curs 2005-2006, s'ha iniciat el projecte anomenat Puntedu amb l'objectiu que “*a cada centre educatiu hi hagi un “espai de coneixement i aprenentatge”, que treballi amb l'objectiu d'impulsar i consolidar el funcionament de la biblioteca, entès com a centre de recursos per a l'aprenentatge i la recerca i com un servei per al desenvolupament del currículum i del projecte educatiu del centre*”.

Hàbits i lectura literària

L'adquisició d'hàbits de lectura va molt lligada a la lectura literària, ja que és sobretot en la lectura de contes i narracions on els infants i adolescents dediquen a la pràctica lectora el temps i l'esforç necessaris per al domini del llenguatge i de l'escrit. Un fet encara més rellevant si recordem que els estudis de les avaluacions PISA assenyalen la lectura de textos llargs com un dels factors més influents en els bons resultats de comprensió lectora.

La capacitat formativa de la literatura ha estat exposada múltiples vegades (sense anar més lluny, en els informes de la Comissió *Didàctica de la Literatura* del Consell Assessor de la Llengua a l'Escola, 2006 i 2009⁷¹). Només recordarem aquí, doncs, que amb el llenguatge es dona sentit a la realitat i que la literatura justament explora les possibilitats del llenguatge en múltiples àmbits del saber i l'experiència. La literatura ofereix unes qualitats formatives per a l'individu —estètiques, cognitives, afectives i lingüístiques— que contribueixen a la formació de la persona, una formació que va indissolublement lligada a la construcció de la sociabilitat i que es realitza a través de la confrontació amb textos que expliciten la forma en la qual les generacions anteriors i les contemporànies han abordat i aborden la valoració de l'activitat humana. A través de l'educació literària a l'escola els nois i les

69. DURAN, C.; M. MANRESA (2008): “Entre països: l'acció educativa en el nostre entorn”. T. COLOMER (coord): *Lectures adolescents*. Barcelona: Graó.

70. MARCHESI, A.; I. MIRET (dir) (2005): *Las bibliotecas escolares en España: análisis y recomendaciones*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez. http://www.fundaciongsr.es/pdfs/bibliotecas_escolares.pdf

71. Consell Assessor de la Llengua a l'Escola (2006): *Conclusions*. Barcelona: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya, 89-102. Conclusions (2009) en premsa.

noies aprenen molts dels referents de la seva cultura, perceben les jerarquies en el funcionament social dels textos, obtenen recursos per apreciar els nivells de significat que ofereixen les obres, adquireixen una manera de parlar sobre els llibres, se'ls obre la possibilitat d'objectivar la lectura segons diversos criteris culturals, com el de gènere, etapa històrica, etc., i poden interrelacionar les competències adquirides amb altres sistemes artístics com els dramàtics i els audiovisuals.

Fa temps que l'educació literària s'entén com el desenvolupament de la competència en la interpretació dels textos. Això comporta:

- La necessitat de preveure dues línies de força paral·leles al llarg de totes les etapes educatives perquè es produeixi l'aprenentatge: l'adhesió afectiva a través de la percepció d'un mateix com a pertanyent a aquesta comunitat interpretativa i l'aprenentatge de les convencions que regeixen les formes literàries de manera que es pugui construir el màxim de sentit.
- La necessitat d'una pràctica educativa que es desenvolupa a través de la recepció oral o la lectura directa dels textos per part dels aprenents, d'una banda, i les formes guiades per ensenyar la manera de construir sentits cada vegada més complexos, de l'altra. Sens dubte, els dos tipus d'activitats han estat presents al llarg del temps, però han mantingut relacions difícils i variables en la successió dels diferents models d'ensenyament literari.

En aquest apartat tractarem només de l'accés als textos escrits per a la construcció d'hàbits lectors i deixarem a càrrec del currículum educatiu de literatura la programació de l'aprenentatge literari, tot i que és evident la relació entre ambdues qüestions, especialment en aspectes sobre les lectures col·lectives o les activitats al voltant dels llibres.

2. ÀMBITS I SITUACIONS D'APRENTATGE

Els estudis sobre la lectura escolar a diferents països revelen algunes diferències en l'extensió de les pràctiques més habituals al nostre país respecte de les mitjanes internacionals, així com també sobre el temps, una mica inferior, dedicat aquí a aquests tipus d'activitats⁷². També hi ha dades d'àmbit estatal que revelen que gairebé cap tipus d'activitat de promoció de la lectura es troba generalitzada a les escoles, cosa que indica un acord feble entre el professorat sobre com tractar aquesta qüestió⁷³. El Pla de Lectura és una ocasió per reflexionar-hi i perquè puguin estendre's amb força les pràctiques que han demostrat la seva eficàcia.

Les pràctiques de lectura a l'escola han de ser de diferent tipus perquè responen a objectius educatius diversos. Per això cal pensar solucions específiques per a cadascuna de les funcions de la lectura: desenvolupar eixos de programació dels diferents aspectes, seleccionar corpus de textos adequats per a cadascun i realitzar tipus d'activitats diferenciades. En la lectura literària, posem per cas, no és el mateix preveure com abordar un cert traspàs dels referents patrimonials, fer descobrir el funcionament intern dels diferents gèneres literaris, fomentar l'actitud d'implicació dels alumnes en la lectura autònoma o ensenyar a moure's en pràctiques socials com l'ús de les biblioteques o d'Internet. Però a la vegada cal intentar que aquestes diferents línies se superposin i es reforcin mútuament dins del treball escolar perquè rendeixi al màxim el temps que s'hi dedica.

⁷². Dues hores setmanals de mitjana a l'Estat respecte a dues hores i mitja en la mitjana internacional segons l'informe PIRLS 2006 que avalua la lectura dels infants de quart curs de primària (deu anys), per exemple (www.institutodeevaluacion.educacion.es/contenidos/.../pirls2006_informe.pdf)

⁷³. L'informe de Romero Marín (2007): "Utopías lectoras y promoción de la lectura". *Anuario sobre el libro infantil y juvenil 2007*. Madrid: SM, 81-125, constata que cap de les activitats citades es fa en més del 60% dels centres enquestats. Potser val la pena assenyalar que les comparacions d'aquest mateix estudi entre dades de tot l'Estat (inclosa Catalunya) i les específiques del professorat de llengua i literatura catalana mostren una situació més positiva pel que fa a aquest darrer. Així, els docents de català són més lectors, tenen més activitat pròpia en pràctiques relacionades amb la lectura (com anar a llibreries, etc.) es manifesten pedagògicament més actius (per exemple, amb més lectura a les aules, més col·laboració amb les biblioteques públiques, etc.) o tenen alguns criteris de selecció dels llibres més sofisticats que la resta, com la cura de l'edició o la llengua original del text.

Per oferir una immersió en el món de l'escrit, “una aula poblada de llibres on es llegeix i s'escriu” i la sensació de pertànyer a “una comunitat de lectors”, com ho formulen Cairney (1992)⁷⁴ i altres autors, sembla convenient parar atenció als diferents “espais” en què els nois i les noies entren en contacte amb els llibres i adquireixen hàbits de lectura per articular adequadament les seves possibilitats, encara que això no pressuposi cap organització concreta de l'ensenyament. Els hem dividit en els quatre apartats següents (Colomer, 2005)⁷⁵.

2.1. La lectura autònoma

La creació d'un espai de lectura personal a l'escola dona l'oportunitat de llegir a tots els alumnes amb independència del seu context sociofamiliar. La lectura autònoma, extensiva, silenciosa, de gratificació immediata i d'elecció lliure és imprescindible per al desenvolupament de les competències lectores. Tots els estudis assenyalen que els lectors que més practiquen la lectura silenciosa i independent són els que obtenen els resultats més alts en comprensió lectora.

És així perquè els textos col·laboren amb l'esforç docent segons la vella fórmula que “de llegir, se n'aprèn llegint”. En aquest temps perllongat de lectura els alumnes practiquen i adquireixen les habilitats necessàries. També aprenen les conductes habituals dels lectors, tals com avaluar anticipadament els llibres, arriscar-se a seleccionar-los, acostumar-se a abandonar un llibre que defrauda o no serveix per als seus propòsits, endur-se en préstec aquell que els resulta atractiu, recomanar i deixar-se recomanar, etc. A través d'aquestes pràctiques els nois i les noies formen la seva autoimatge com a lectors i en construeixen la capacitat de llegir autònomament.

En aquest àmbit, la biblioteca escolar i d'aula són els instruments idonis. Una selecció atractiva de llibres i documents, l'organització d'un temps habitual de lectura i les activitats periòdiques de foment són els aspectes clau a considerar. També és un bon lloc per preveure la relació amb les pràctiques socials de la lectura: la familiarització amb la biblioteca pública, la visita a les llibreries, l'assistència a teatre o a recitals poètics, la lectura de ressenyes, etc.

2.2. La lectura compartida⁷⁶

La nostra tradició educativa tendeix a atorgar un paper excessivament passiu a l'alumnat en la construcció del sentit del text. Així, per exemple, una de les diferències més destacades respecte de les pràctiques de lectura en altres països és que aquí es practica molt poc la lectura per parelles o en petits grups (PIRLS, 2006). En canvi, sense aquest esforç d'implicació en l'esforç interpretatiu és difícil que s'instaurin hàbits de lectura.

Compartir la lectura significa establir un trànsit des de la recepció individual fins a la recepció en l'interior d'una comunitat cultural que la interpreta i valora. En el cas de la literatura, a més, permet experimentar-ne la dimensió socialitzadora, sentir-se part d'una comunitat de lectors amb referents i complicitats mútues. Compartir les obres amb els altres és important perquè fa possible beneficiar-se de la competència de tots per construir el sentit i obtenir el plaer d'entendre millor els llibres.

Les activitats pròpies d'aquest àmbit passen pel foment de la implicació i la resposta personal, la vivència oral dels textos, les múltiples formes de la discussió —des del petit grup a Internet—, la construcció col·lectiva del sentit o el desenvolupament d'un metallenguatge per expressar els judicis propis. Discutir, narrar, exposar, dra-

74. CAIRNEY, T.H. (1990): *Teaching Reading Comprehension. Meaning Makers at Work*. Open University Press (Trad. cast. *Enseñanza de la comprensión lectora*. Madrid:Morata, 1992).

75. COLOMER, T. (2005): *Andar entre libros. La lectura literaria en la escuela*. México: Fondo de Cultura Económica.

76. En aquest apartat el terme lectura compartida fa referència a la dimensió més social de la lectura, és a dir, a les activitats que impliquen interacció entre els lectors per parlar dels textos. Amb aquest mateix terme, a l'apartat 1 s'ha caracteritzat un tipus d'intervenció didàctica que es basa en el fet de llegir i construir conjuntament el significat del text. Mestre i alumnes assumeixen la responsabilitat en la tasca de lectura alternativament. De manera simultània es duu a terme el modelatge del mestre i una assumpció progressiva de responsabilitats per part de l'alumne.

matitzar, llegir en veu alta, elaborar les respostes personals a través de diferents tipus d'expressió artística o d'assaig, evocar els textos llegits, establir-ne relacions, etc., són accions apropiades per fer de la lectura un espai social compartit. Una dimensió que té la seva extensió natural en la creació de ponts entre l'escola, la família i l'entorn.

2.3. La lectura al voltant de les àrees curriculars

La lectura extensa de textos literaris o informatius pot expandir el seu lloc a l'escola a través de múltiples activitats que en permetin l'associació amb tots els aprenentatges curriculars.

Els més immediats són els aprenentatges lingüístics. Els llibres s'ofereixen com un gran punt de partida per parlar o escriure sobre ells, a partir d'ells o segons ells, en activitats que interrelacionin la lectura, l'escriptura i la parla. Un gran nombre d'experiències escolars han demostrat àmpliament els beneficis d'aquestes situacions d'aprenentatge en el domini progressiu de la llengua.

Però els avantatges poden estendre's als coneixements específics de les àrees curriculars a través de l'ús associat de textos informatius, així com també dels literaris a causa de la riquesa d'elements culturals (socials, filosòfics, ètics, històrics, artístics, etc.) que es troben en els llibres.

Per a aquest espai de lectura escolar, cal pensar en llibres, textos o webs de referència que haurien de fer acte de presència a l'aula en moments determinats o períodes concrets. Per exemple, llibres que poden llegir-se paral·lelament o consultar-se per servir de models del resultat que s'espera en projectes d'escriptura sobre gèneres literaris determinats; obres provinents d'altres països com a suport per a l'acollida i integració d'alumnes estrangers; textos o webs per ser usats com a introducció o incitació a la lliure ampliació dels temes a tractar en diferents àrees; llibres il·lustrats o webs que s'aliïn amb activitats artístiques per ampliar-ne els exemples i les possibilitats; obres de ficció per propiciar la immersió vivencial de temes, llocs i èpoques tractades en l'àrea d'estudi social; etc.

No cal pensar en lectures obligatòries. Poden ser textos puntuals, llegits o presentats pel docent o aportats pels alumnes; conjunts d'obres que formin un teló de fons mentre duren les activitats d'aprenentatges concrets, incorporats com a instruments de cultura a l'abast dels alumnes, perquè s'entreguin fent-los, els serveixin com a suggeriment de format o de model en els seus escrits o els ajudin a entendre i relacionar coneixements tractats en àrees diferents.

2.4. La lectura guiada

El desenvolupament d'hàbits permanents de lectura no es pot separar del progrés de les capacitats de comprensió i interpretació dels textos. La lectura guiada ha estat sempre una responsabilitat de l'escola i la tasca que els docents han sentit com a més pròpia. Les dues millores més urgents en aquest àmbit són, d'una banda, la implicació del professorat de totes les àrees en la lectura de textos i llibres informatius I, de l'altra, la revisió de les formes didàctiques de guiar la lectura interpretativa de les obres literàries. Per fer llegir obres amb la intenció d'augmentar la capacitat d'interpretar-les cal delimitar-ne i programar-ne objectius específics, tot seqüenciant-los al llarg de les etapes, i adoptar els recursos didàctics que s'han revelat més efectius.

Tal com s'ha assenyalat més amunt, no es tractaran aquí aquestes qüestions, ja que és un tema circumscrit al currículum. Però en el Pla de Lectura és convenient atendre la lectura literària prescriptiva prevista pel centre al llarg dels diferents cursos i àrees de llengua, així com la relació amb el treball a l'aula. El nombre de lectures guiades de l'alumnat durant l'escolaritat és força reduït. A l'etapa secundària, les instruccions educatives de la majoria de països que en concreten un nombre determinat oscil·len entre dues i nou lectures obligatòries per curs (Duran, Manresa, 2008)⁷⁷. La mitjana de la secundària a Espanya es mou actualment al voltant de tres obres

77. DURAN, C.; M. MANRESA (2008): *op.cit.*

per curs⁷⁸. Es tracta, doncs, de pensar bé les lectures de totes les etapes a través d'una planificació conjunta on es contemplin diversos criteris, tals com els següents:

- El fet que les lectures ofereixin un ventall prou variat i ric del que es pot esperar de la literatura (sense programar una gran majoria d'obres d'un sol gènere, temàtica o autor, per exemple), així com una entrada en les obres de referència de la col·lectivitat. Aquests aspectes poden contemplar-se també a través de la tria d'obres per ser narrades o llegides periòdicament per part del docent.
- L'adequació al context de l'alumnat, a la seva experiència de vida i de lectura anterior. Ara bé, la lectura guiada demana una certa riquesa textual, ja que aquestes poques obres guiades han d'oferir possibilitats per a l'aprenentatge i la construcció personal. També la dificultat pot anar una mica més enllà del que els nois i les noies podrien llegir perfectament sols, ja que es tracta d'una lectura assistida a l'aula.

3. ORIENTACIONS PER A LA PLANIFICACIÓ

Els quatre àmbits que hem assenyalat no queden definits en el currículum actual de forma precisa, especialment pel que fa a *la lectura autònoma* i a *la lectura compartida*. No obstant això, el document d'orientacions per al desplegament de les competències bàsiques de l'àmbit de llengües de l'educació primària i secundària concreta i defineix les competències comunicatives, entre les quals les de la dimensió literària. En aquest sentit, les competències següents ens faciliten orientacions per al treball de l'hàbit lector i el gust per llegir:

Educació primària

Llegir fragments i obres i conèixer alguns autors i autores significatius de la literatura catalana, castellana i universal.

Animar a llegir és ajudar a descobrir l'experiència emocional que pot provocar una bona lectura. És cabdal, doncs, aproximar els textos literaris als alumnes mitjançant la interacció, l'opinió i la conversa a l'aula de tal manera que això permeti fomentar el plaer de llegir. No oblidem que un bon lector és un millor estudiant, capaç d'escoltar, entendre i participar activament, capaç d'analitzar, sintetitzar, aprendre i compartir coneixement. Enfrontar, doncs, els alumnes a lectures d'autors i autores significatius suposa ser capaç de comprendre millor el món que ens envolta, les altres persones i a nosaltres mateixos.

Els continguts claus d'aquesta competència són:

- Tipologia textual: textos narratius (contes, narracions, novel·les, còmics, diaris personals) i poètics (rodolins, poemes, poemes visuals, cançons).
- Dades bàsiques d'un llibre: textuais (tema, personatges, espai, temps...) i paratextuals (coberta, contracoberta, índex, autor, il·lustrador, editorial...).
- Obres significatives d'autors vinculats a l'entorn, als esdeveniments culturals i als interessos de l'alumnat.
- Recursos retòrics (personificació, sentit figurat, comparació, metàfora, adjectivació...) en els missatges escrits i audiovisuals.
- Ritme i rima.
- Lectura silenciosa.

⁷⁸ En concret, 2'7 a les comunitats monolingües i 3'3 a les que tenen dues llengües oficials segons l'estudi citat de ROMERO MARÍN (2007). Els resultats coincideixen amb altres estudis que fa temps que assenyalen la pràctica de programar una lectura al trimestre, com el de la Inspecció de Catalunya (1997).

- Lectura en veu alta.
- Hàbit lector.

Educació secundària

Llegir obres i conèixer els autors i els períodes més significatius de la literatura catalana, castellana i universal.

La competència lectora d'obres literàries fa possible comprendre millor les altres persones, a nosaltres mateixos i el món que ens envolta. També permet educar els gustos estètics, estimular la creativitat i desenvolupar el sentit crític. Llegir obres de literatura fomenta el plaer per la lectura, i el desenvolupament de l'hàbit lector i l'expressió d'opinions raonades sobre les obres literàries.

Els continguts claus d'aquesta competència són:

- Períodes literaris i estètics més significatius de la literatura: període grecoclàssic, Edat Mitjana, Renaixement, Barroc, Classicisme, Il·lustració, Romanticisme...
- Context històric i social.
- Autors i obres més significatius de la literatura catalana.
- Autors i obres més significatius de la literatura castellana.
- Autors i obres més significatius de la literatura universal.

Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos.

La capacitat per produir opinió raonada sobre les obres literàries comporta, d'una banda, relacionar temes i grans textos literaris (amb els seus tòpics i motius) i els grans corrents estètics dins de la literatura universal. I, d'una altra, comporta reconèixer i valorar les característiques del gènere al qual pertanyen i els recursos literaris que els caracteritzen. Per tant, a partir de la lectura de textos literaris, del coneixement, distinció i ús dels diferents gèneres i recursos literaris es potencia la capacitat d'elaborar un discurs crític argumentat.

Els continguts claus d'aquesta competència són:

- El comentari de text literari, oral i escrit.
- Temes, motius i tòpics literaris.
- Corrents literaris i estètics.
- Els gèneres literaris i els subgèneres: característiques de la poesia, la narrativa, el teatre.
- Recursos estilístics: fonètics, morfosintàctics i semàntics.
- Altres llenguatges estètics relacionats amb la literatura: cançó, cinema...

*Adquirir l'**hàbit de lectura** com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al **gaudi personal**; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres.*

L'actitud envers la lectura és la disposició per llegir de manera plaent —que porta a la pràctica lliure i voluntària—, per omplir la curiositat i el desig de saber, així com per obtenir satisfacció personal. Si no es llegeix per plaer, encara menys es farà per obligació. Està demostrat que la pràctica de la lectura voluntària és una de les causes principals de l'èxit escolar, ja que és imprescindible en tots els aprenentatges.

A l'educació secundària cal mantenir i intensificar la pràctica plaent de la lectura i l'escriptura que s'havia iniciat

a la primària. L'augment de tasques acadèmiques podria ara obstaculitzar la pràctica lliure i voluntària d'aquestes activitats per plaer.

La concreció i planificació en un centre educatiu del foment de la lectura personal en tots els àmbits d'actuació escolar dependrà més del Projecte Educatiu de Centre, del Projecte Lingüístic i de la relació amb l'entorn, que no pas de la prescripció detallada de la programació curricular administrativa. Els documents de desplegament de les competències bàsiques de l'àmbit lingüístic poden ser un suport evident i necessari. A més, caldrà tenir en compte el que subscriu l'enfocament competencial de la LOE, però també caldrà recordar que allò que es dona per sobreentès massa vegades acaba oblidat per la pressió del compliment dels apartats més concrets del currículum oficial.

L'adquisició d'hàbits de lectura requereix la col·laboració de totes les àrees curriculars, i l'enllaç de cada classe, curs escolar, cycle o centre educatiu, tenint cura de fer una planificació transversal, interdisciplinària i integradora de totes les parts que intervenen en l'educació. Una bona planificació del *gust per llegir i els hàbits de lectura* implica, de fet, tota la societat educativa, en el benentès que aconseguir que els nois i noies tinguin la voluntat habitual de llegir és un element clau per a l'adquisició del coneixement i per al seu desenvolupament personal al llarg de la vida.

Aquest apartat vol oferir una llista d'estratègies que permetin ser aplicades en diferents centres. Les activitats, i seguint la classificació anterior, s'han agrupat segons siguin més pròpies de *la lectura autònoma, la lectura compartida, la lectura al voltant de les àrees curriculars i la lectura guiada*.

3.1. La lectura autònoma

Un temps i un espai per llegir

La programació en l'horari del centre d'un temps fix, i a poder ser diari, de lectura autònoma ajuda al progrés en les habilitats de lectura, la capacitat de concentració en la construcció de sentit del text i l'hàbit lector dels alumnes. És una estratègia recollida cada vegada per més centres que pot suposar canvis imperceptibles per a cada àrea, però importants per al benefici global de totes. I fins i tot per a la millora de la convivència del centre, segons destaquen diverses experiències a Catalunya.

El temps que s'hi dediqui pot variar entre uns 10 i uns 60 minuts aproximadament, segons l'edat dels alumnes i el repartiment diari o setmanal. També cal pensar on es farà aquesta lectura: al racó de biblioteca a l'etapa infantil, a l'aula o a la biblioteca del centre.

S'hauran d'establir les condicions d'aquest temps: si es pot portar el llibre de casa, si s'ha de triar al centre en els primers minuts de l'activitat, si hi haurà un temps separat de préstec en què els alumnes van a la biblioteca a buscar-lo, etc.; si cal llegir en silenci, però es pot demanar ajuda al professor; si hi haurà uns minuts finals de recomanacions; com funcionarà el préstec del que s'està llegint; etc.

Un bon fons de llibres

La biblioteca de l'escola ha de tenir un fons molt ben seleccionat de textos i cal actualitzar-lo sovint. D'una banda, desestimant sense contemplacions documents o llibres obsolets, especialment de coneixements. De l'altra, ampliant la selecció amb novetats interessants o que cobreixin buits existents.

El gust per llegir pot ser tan divers com lectors hi ha. És necessari, doncs, posar a l'abast dels lectors en formació textos de tipologia diversa a fi i efecte de satisfer tothom. Cal pensar en llibres fàcils de llegir, però a l'alçada de l'edat dels alumnes; llibres de lectura minoritària, però que poden ser importants per als lectors; llibres de moda que posen fàcil sentir-se part d'una comunitat lectora; llibres clàssics que permeten accedir als referents de la cultura pròpia; llibres de matèries i gèneres literaris diversos; etc. Per contrastar la selecció o per ampliar-la es pot par-

tir de les obres que han obtingut el consens valoratiu de diferents professionals i entitats que ens mereixin confiança.

La selecció també ha d'oferir un ventall ampli de lectures que observin la diversitat lingüística del centre, que responguin a les necessitats de cada un dels alumnes.

Els llibres i documents poden estar en el mateix centre: a la biblioteca d'aula, a la biblioteca de l'escola, en una biblioteca de pati..., o en espais on els lectors passin llargues estones.

Aprendre a triar

Un lector necessita tenir eines per orientar-se en la selecció de textos. Cal, doncs, aprendre a reconèixer i utilitzar la informació dels elements metaliteraris dels llibres (portades, contraportades, col·leccions, etc.), els tipus de recomanacions que permeten orientar l'elecció (com els webs i blocs d'autors, editorials, col·leccions o institucions que n'ofereixen) o l'ordenació habitual dels llibres i revistes a les llibreries i biblioteques. En aquest sentit resulta interessant ajudar a familiaritzar-se amb les ressenyes d'obres o a saber moure's en bibliografia especialitzada on satisfer l'interès per determinats temes de lectura. La descoberta d'aquests instruments s'ha d'estendre al llarg de tota l'escolaritat, decidint el nivell de complexitat i el tipus de recursos amb què els alumnes poden familiaritzar-se segons el cicle educatiu.

Elaboració de bibliografies aconsellables

És necessari orientar els lectors cap a lectures de qualitat a partir dels gustos personals que van construint. Per això cal posar al seu abast, i a l'abast dels pares i tutors, bibliografies seleccionades de llibres i altres lectures de qualitat contrastada. Aquestes han d'estar formades per títols de fàcil accés, ja sigui perquè són presents a la biblioteca del centre, com perquè ho són a la biblioteca pública o a la llibreria més pròxima. La difusió hauria de ser ben àmplia, ja sigui adjuntant-la als informes d'avaluació, penjant-la a la pàgina web del centre o dedicant-ne un espai especial a la revista de l'AMPA, al taulell de la biblioteca del centre o de la biblioteca pública, etc.

En el capítol següent de "Recursos" trobareu algunes adreces per a la generació d'aquestes bibliografies, tot i que cal recordar que el professorat haurà d'adequar-les sempre al context i a la varietat de l'alumnat, tot valorant ells mateixos els textos indicats.

3.2. La lectura compartida

Narració i lectura de textos per part del professorat

La narració, recitat o lectura en veu alta per part del docent és una activitat indispensable per a l'accés als textos de l'alumnat. Saber transmetre un text als altres és una habilitat professional molt necessària, ja que aquesta via de recepció facilita la comprensió dels oients, els mostra com es llegeix i, en el cas dels textos literaris, promou la vivència i l'efecte estètic.

Es poden programar breus espais diaris o setmanals per a aquesta mena d'activitat. Pot ser una narració o lectura puntual o també pot ser feta per capítols setmanals. Pot anar acompanyada, o no, de discussions col·lectives o d'activitats posteriors entorn del que s'ha llegit. "L'hora del conte", una activitat present a les biblioteques públiques des de fa un segle, fa temps que es va estendre als primers nivells escolars, però cal que aquest tipus d'espais de lectura compartida abraçi tots els nivells de l'escolaritat amb textos i formes apropiades.

Lectures en veu alta i dramatització de textos per part de l'alumnat

L'oralització dels textos també pot ser a càrrec de l'alumnat. L'escola ha d'ensenyar a llegir en veu alta i a fer exposicions de manera progressivament competent, però en aquest apartat ens referim més aviat a la prepara-

ció, la celebració o/i enregistrament de narracions, lectures poètiques o textos dramatitzats i la seva posterior difusió, un tipus d'activitat que desperta gran interès entre els lectors. També és un instrument molt potent en el procés d'acollida dels nouvinguts. És important escollir textos adequats a cada edat —sense desestimar-ne cap— i, posteriorment, comprometre's en la seva difusió a partir de webs del centre, megafonia interna, emissores locals, actes escolars, etc. Preveure una progressió de dificultat (de longitud dels textos, d'efectes interpretatius, etc.) i una variació de gèneres al llarg dels cursos permet aprofitar diferents avantatges d'aquestes activitats. En qualsevol cas, el més important serà sempre l'esforç efectuat per cada lector i el que s'hagi facilitat l'arribada a un producte de què cadascú en pugui estar orgullós d'una o altra manera.

La discussió compartida del sentit

Discutir col·lectivament o en petit grup el sentit de poemes, àlbums il·lustrats, relats o textos informatius és una manera molt efectiva d'implicar-se en la comprensió del text. Fa que els alumnes mantinguin una actitud activa, vegin què fan els altres per entendre el que es llegeix, consultin repetidament el text i argumentin les seves interpretacions, de manera que la comprensió esdevingui progressivament més aprofundida. Amb tots aquests avantatges, aquesta activitat hauria de tenir un lloc privilegiat a les aules, en totes les matèries.

Clubs de lectura

El club de lectura és una forma concreta de discussió. L'assistència pot ser obligada o voluntària, tot i que és en aquesta darrera opció on el gust per llegir es desenvolupa millor. Es poden organitzar a l'entorn d'un gènere literari, d'un hobby, d'un espai o d'altres punts d'interès que ajudin els lectors amb interessos similars a trobar-se fins i tot més enllà de la lectura. Es fa necessari un dinamitzador, bon lector, i també és convenient tenir un objectiu clar a assolir: la creació d'un bloc, d'una bibliografia per a la revista del centre, l'elaboració d'un article, d'una ressenya, etc. L'èxit actual d'aquesta activitat a les biblioteques públiques ofereix també models de dinamització.

Blocs a l'entorn de la lectura

L'ús de les TIC per a la difusió de la lectura s'ha demostrat un recurs eficaç. La creació de blocs vinculats al web del centre o la biblioteca és un recurs que obliga els lectors a mantenir-los vius i, de retruc, a vincular-se amb altres lectors externs ja sigui de l'entorn pròxim o llunyà, cosa que pot afegir interès a l'activitat. Una motivació que ajuda directament a l'assoliment d'un bon hàbit de lectura.

Padrins lectors

L'apadrinament és l'ajuda o acompanyament en el camí lector que poden efectuar els lectors més grans d'un centre a lectors que s'estan iniciant, una relació que moltes vegades va més enllà de la pròpia tasca d'ajut en la lectura. L'intercanvi d'experiències en el reforç a la lectura entre diferents edats beneficia tant la persona que rep aquest reforç com a qui l'ofereix: els més petits se senten acompanyats i els més grans assenten els seus records lectors, la seva capacitat valorativa o la mateixa mecànica lectora. Aquesta activitat ha tingut resultats molt positius en els centres que l'han adoptada.

L'apadrinament es pot programar entre els grans i els petits del propi centre o es pot establir l'intercanvi entre centres de primària i secundària. També es pot estendre a tots els cursos del centre, de manera que sigui una activitat en què s'impliqui tot l'alumnat i, fins i tot, la resta de personal del centre i l'AMPA.

Participació en premis literaris i actes puntuals de foment de la lectura

A voltes el motiu de la lectura pot ser extern al centre. Val la pena utilitzar les oportunitats que ofereix l'entorn, ja que puntualment això pot tenir més força que la pròpia dinàmica habitual de l'escola o l'institut. Es pot preveure, doncs, la celebració de Sant Jordi, la participació en activitats d'animació a la lectura de les biblioteques pú-

bliques, als actes culturals ciutadans, als programes d'*El gust per la lectura*, així com els itineraris literaris, la visita dels autors, o bé la participació com a jurat en els premis literaris del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (*Atrapallibres* i *Protagonista jove*), etc.

3.3. La lectura al voltant de les àrees curriculars

Textos i lots de llibres a l'entorn d'un autor, gènere o temàtica

Qualsevol tema escolar pot trobar suport en llibres i documents posats a l'abast dels alumnes durant el període de treball. Narracions històriques sobre el període treballat, contes dels animals que s'observen, imatges o poemes al·lusius, informes de qüestions relacionades, etc. poden fer-se presents a l'aula de manera "gratuïta" per tal d'ajudar els alumnes a estendre la seva curiositat, trencar barreres sobre les àrees de coneixement o fornicar-los models sobre el que s'espera que elaborin en un període de treball concret.

Exposicions temporals

Determinades metodologies de treball en els centres, ja sigui per projectes, problemes o altres, demanen una atenció especial en l'obtenció i aprofundiment de la informació. És per això que és d'especial interès l'elaboració d'exposicions a l'entorn de temes determinats. Les exposicions, mostrades en públic al mateix centre, poden tenir per fil conductor la visita d'un autor, un aniversari concret o altres motius que en portin a la recerca, disseny i exposició. En aquesta tasca, no només hi ha d'intervenir el professorat de l'àrea, sinó que és una gran ocasió per establir col·laboracions interdisciplinàries entre les àrees, i la naturalesa de l'activitat acostuma a donar un paper rellevant a les àrees artístiques.

Elaboració i selecció de lots de bibliografia i altres suports

Els recursos de què disposa el centre poden ser limitats si es comparen amb els que disposa la biblioteca pública. Per millorar l'optimització de recursos pot ser convenient establir ponts entre la biblioteca del centre i la biblioteca pública a fi i efecte d'elaborar bibliografies conjuntes i establir un circuit de préstec orientat a l'especialització, és a dir, a donar resposta a les necessitats pròpies d'una àrea o d'un tema.

3.4. La lectura guiada

La lectura col·lectiva d'obres literàries

Aquesta pràctica, ben habitual als centres, millora si existeix una bona coordinació entre el professorat i si es fan propostes interdisciplinàries. Millora si es porta un registre sobre les lectures de cada grup-classe que pugui traspassar-se als docents dels cursos següent per tal que coneguin l'experiència lectora anterior dels alumnes; si es discuteixen les lectures prescriptives que han obtingut més bon resultat i es busca informació per a la seva renovació periòdica; si es té cura d'establir un ventall divers d'autors i gèneres que siguin una bona mostra del que la literatura pot oferir; si es prima la lectura de les obres en la seva llengua original, sobretot pel que fa als autors catalans i castellans; si s'escullen obres que estiguin una mica per sobre de la capacitat autònoma dels alumnes, de manera que la feina feta incrementi la seva competència; si es trien obres que donin peu a interpretacions prou riques per merèixer dedicar-hi un treball conjunt; etc.

Llibres de lectures per àrees

L'elecció de les lectures prescriptives o recomanades acostuma a donar-se en les lectures literàries de l'àrea de llengua, però si els alumnes han d'habituar-se a llegir tipus diversos de textos, és clar que pot abraçar totes les àrees curriculars, amb l'única precaució de coordinar-se per saber quantes lectures han de llegir uns mateixos

alumnes si és que han de fer-ho fora de l'horari escolar. També, de mica en mica, han començat a introduir-se a les aules espais de lectura lliure de llibres, documents de consulta o fragments de textos informatius propis de cada àrea, cosa que incrementa la capacitat de lectura dels nois i noies i els ofereix camins per trobar el tipus de lectura més interessant per a cadascú. Amb aquest tipus d'activitats, el professorat de totes les àrees té ocasió de veure les dificultats de comprensió lectora dels alumnes en textos específics, de forma que pot ajudar-los a superar-les.

Lectures en llengües diferents

La composició lingüística de l'alumnat pot estimular la presència de textos en llengües diverses a la biblioteca escolar o d'aula. D'altra banda, el domini de les llengües no oficials a l'escola també passa per la lectura de textos. Poden ser lectures de l'àrea de llengua estrangera o, segons la capacitat de l'alumnat, també en altres àrees curriculars. El contacte amb textos en llengües diverses, tan habitual en l'ús de la xarxa, auesa l'alumnat al multilingüisme present en el món actual. La lectura en altres llengües forma part de les decisions preses en el Projecte lingüístic del centre, que atindrà sempre l'elecció de textos segons una programació esglaonada de la seva dificultat de lectura.

Programacions verticals de lectures diverses

La varietat de lectures no només s'ha de donar entre cicles d'educació primària o entre cursos d'ESO. Com s'ha dit en la majoria d'apartats, es fa necessària una bona coordinació entre totes les etapes educatives.

Val la pena tenir en compte la varietat de gèneres, literaris o no, en les programacions lectores per tal de satisfer tots els paladars lectors i obrir portes a la possibilitat que cada lector trobi la lectura que li'n desperti el gust i que contribueixi a fer-li adquirir hàbits lectors que es mantinguin més enllà del temps escolar.

L'impuls de la lectura en un centre educatiu (ILEC): proposta d'actuacions

1. INTRODUCCIÓ

És evident, per tant, que qualsevol potenciació de la lectura en un centre educatiu ha de tenir present que s'ha de basar en el desenvolupament del saber llegir, del llegir per aprendre i del gust per llegir. Sense aquestes “tres potes del tamboret” de la lectura no estem ensenyant realment, ni els alumnes aprenent, a llegir en el nostre context.

La imatge/metàfora de les tres potes del tamboret —extreta d'Isabel Solé— ens ha servit tant per planificar els objectius com les línies d'actuació de l'Impuls de la lectura (ILEC)⁷⁹. Un altre aspecte que s'ha tingut en compte és el fet de vincular les línies d'intervenció d'ILEC amb el marc curricular vigent, que prescriu i orienta l'ensenyament i l'aprenentatge als nostres centres. En aquest sentit, a part del currículum, s'han pres com a referència els documents ja citats en capítols anteriors *Les competències bàsiques de l'àmbit lingüístic*⁸⁰, ja que constitueixen un bon treball de síntesi. A més, el fet de vincular els continguts claus del currículum a competències bàsiques permet al docent establir relacions entre el desenvolupament d'una competència i l'ensenyament dels continguts curriculars. En el quadre següent es pot observar la vinculació que s'ha establert entre els tres eixos que presideixen l'ILEC (les tres potes del tamboret) i les competències bàsiques de l'àmbit lingüístic que fan referència a la competència lectora, tant per a primària, com per a secundària:

79. <http://www.xtec.cat/web/projectes/lectura/impulslectura>

80. http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Col_leccions/Competencies_basiques/competencies_llengua_primaria.pdf i http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Col_leccions/Competencies_basiques/competencies_llengua_ESO.pdf

ILEC I CCBB (PRIMÀRIA)	SABER LLEGIR		EL GUST PER LLEGIR
		LLEGIR PER APRENDRE	
	C1 Llegir amb fluïdesa i nivells de comprensió	C1 Llegir amb fluïdesa i nivells de comprensió	C11 Llegir obres literàries
	C2 Aplicar estratègies	C2 Aplicar estratègies	
	C3 Aplicar els coneixements del funcionament de la llengua	C3 Aplicar els coneixements del funcionament de la llengua	
	C4 Cerca i tractament de la informació		
ILEC I CCBB (SECUNDÀRIA)	SABER LLEGIR		EL GUST PER LLEGIR
		LLEGIR PER APRENDRE	
	C2 Reconèixer el tipus de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'l	C1 Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits per comprendre'ls	C10 Llegir obres literàries
		C3 Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement	C11 Expressar opinions sobre obres literàries

En la selecció de les competències bàsiques s'ha pres com a referència les que pertanyen a la dimensió de la comprensió lectora i les que fan referència a la lectura de la dimensió literària. Cal considerar, però, que en aquesta tria no es vol donar a entendre que les altres competències bàsiques lingüístiques o de les altres àrees no contribueixin al desenvolupament de la competència lectora. El mateix concepte de competència fa que la interrelació hi sigui inherent, però sí que s'han volgut destacar les que s'han definit tenint en compte el tema que ens ocupa. De la mateixa manera, el fet d'haver extret les competències bàsiques de l'àmbit lingüístic no n'eximeix l'ensenyament des de totes les àrees, com si no es podria entendre el llegir per aprendre des de les àrees, on la lectura (entesa en sentit ampli) és un recurs que s'utilitza com a canal d'entrada de la informació que ha de processar l'alumne. Una altra consideració que volem fer és que, malgrat que s'hagin vinculat al gust per llegir únicament les competències de la dimensió literària, un lector (alumne/a) pot gaudir amb la lectura de textos informatius i de coneixement. Tornem a la imatge de la metàfora. No ens serveix qualsevol tamboret per representar les línies que ens hem proposat impulsar. És necessari establir connexions entre les potes, com els travessers que assegurin l'estabilitat del seient a la imatge.

Un cop s'ha presentat la vinculació de l'ILEC amb el currículum, passarem a definir quins han estat els objectius i les actuacions concretes que s'estan duent a terme. Pel que fa a la definició d'objectius generals, s'ha de tenir en compte que aquesta estratègia departamental neix amb un propòsit molt clar: "El Departament d'Ensenyament participa en el **Pla Nacional de Lectura** presentat pel Govern de la Generalitat establint com a objectiu estratègic la millora de l'èxit escolar de tot l'alumnat. I ho fa potenciant la lectura sistemàtica en totes les àrees i matèries del currículum al llarg de tota l'escolaritat bàsica per augmentar la competència comunicativa i lingüística i el desenvolupament de l'hàbit lector dels infants i joves, sense oblidar que la competència lectora és la base de molts aprenentatges i un requisit per participar amb èxit en bona part dels àmbits de la vida adulta".

Per tant, a l'hora de formular-nos els objectius des de l'àmbit d'ensenyament es va considerar que calia:

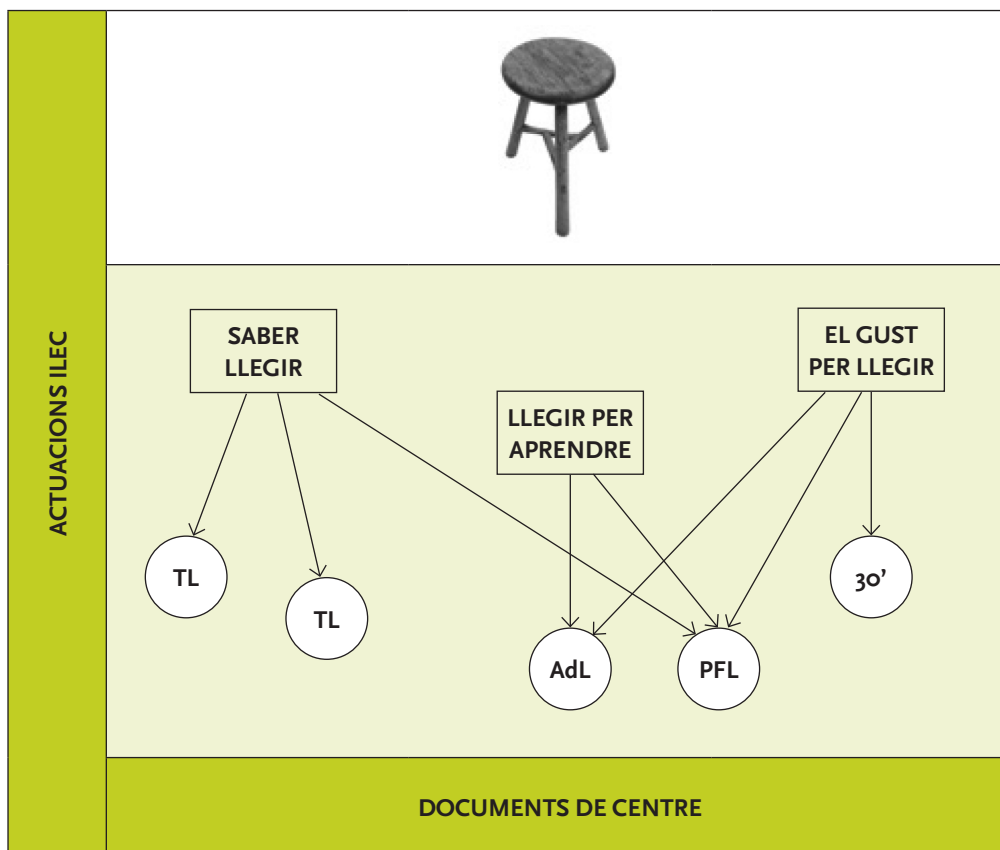
- Actualitzar la formació del professorat.
- Establir un model de formació basat en l'aplicació i en la reflexió de propostes didàctiques que conduís, després de la valoració d'aquestes propostes, a la incorporació de la pràctica docent de tots els educadors del centre, amb el compromís de recollir aquests acords metodològics en els documents de gestió de centre (Projecte Educatiu de Centre, Pla de Lectura de Centre...).
- Establir línies coherents de l'ensenyament de la competència lectora a nivell de centre, des d'educació infantil fins a secundària.
- Ser conscient, a nivell de centre, del punt de partida (mitjançant la diagnosi) i responsabilitzar l'equip docent dels objectius de millora.
- Incidir des del començament en les pràctiques lectores dels alumnes i en la responsabilització de l'alumnat en el seu aprenentatge.

En el quadre següent es pot veure com s'han concretat els objectius generals i les actuacions que s'han dissenyat per donar-hi resposta.

OBJECTIUS GENERALS	ACTUACIONS
Millorar l'aprenentatge inicial de la lectura.	Reflexió sobre la coherència i continuïtat del model didàctic a l'hora d'iniciar la lectura.
Estendre la perspectiva de l'aprenentatge en les activitats de lectura del centre.	Adaptació, amb aquest enfocament, de les activitats de lectura de totes les àrees.
	Tallers de lectura.
Fer explícit a l'alumnat el seu procés d'aprenentatge.	El portafolis de lectura.
Incrementar el nombre d'experiències lectores de l'alumnat.	Temps diari o setmanal de lectura a l'aula (per recopilar aquestes experiències es pot utilitzar el portafolis de lectura).
Tenir evidències contrastables del progrés de l'alumnat.	Recollida de dades (de tota mena) dels productes i dels resultats de l'alumnat (en el portafolis de lectura l'alumne guarda evidències del seu progrés).

Durant tres anys, i de manera progressiva, amb l'ajuda d'assessors didàctics i amb el lideratge i la supervisió de la inspecció educativa, el professorat es forma i aplica una sèrie de propostes didàctiques. Abans, però, de passar a descriure aquestes actuacions volem tornar a la imatge del tamboret per mostrar com queden relacionades les actuacions amb cadascun dels eixos:

- Saber llegir
- Llegir per aprendre
- El gust per llegir

TL: Taller de lectura. **AIL:** Aprenentatge inicial de la lectura. **AdL:** Activitats de lectura (des de totes les àrees).
PFL: Portafolis de lectura. **30':** Temps de lectura

Finalment, cal recordar que, en el cas de disposar de biblioteca escolar, el centre educatiu ja té un marc on situar bona part d'aquestes situacions. Un marc que en facilitarà la coordinació i la implementació, com veurem en l'aprenentatge inicial de la lectura, el temps de lectura, el portafolis... El paper de la biblioteca escolar és fonamental per garantir-ne la coherència.

La biblioteca escolar ofereix un entorn alfabetitzador on l'alumnat i el professorat trobaran els textos que necessiten per a l'aprenentatge i per a la funció docent, respectivament. Proporciona un espai de lectura i d'accés a la informació privilegiat, en un ambient que predisposa al treball de la lectura. Promou la difusió de la lectura i l'intercanvi d'experiències lectores.

A continuació, es farà una breu descripció de cadascuna de les actuacions que s'estan aplicant als centres que participen en l'ILEC. Per a cadascuna de les actuacions se seguirà l'esquema següent:

- Eix a què fa referència.
- Objectiu general a què dóna resposta.
- Objectius específics de l'actuació.
- Apartat del marc teòric en què es fonamenta.
- Descripció breu de l'activitat.
- Intervenció docent.
- Paper de l'alumne.

2. L'APRENTATGE INICIAL DE LA LECTURA

BLOCS DE CONTINGUT	1. El context funcional i els materials per a l'aprenentatge de la lectura
	2. Procés d'aprenentatge de la lectura
	3. Habilitats de descodificació
	4. Habilitats de comprensió
	5. Orientacions per a la coordinació de l'aprenentatge inicial de la lectura

Eix a què fa referència

Saber llegir.

Objectiu general a què dona resposta

Millorar l'aprenentatge inicial de la lectura.

Objectius específics de l'actuació

Fer reflexionar els docents sobre la pràctica docent i ajudar-los a revisar si la continuïtat entre l'etapa d'educació infantil i el cicle inicial de primària és prou coherent i assegura la progressió dels aprenentatges dels infants, no únicament per aprendre a llegir, sinó per formar **bons lectors**.

Apartat del marc teòric en què es fonamenta

1.3.3 Com s'ha d'ensenyar. A. L'aprenentatge inicial de la lectura.

Descripció breu de l'activitat

L'activitat consta d'un cicle de cinc conferències. A cada conferència es comparteix amb el professorat el marc teòric i s'ofereixen exemples d'activitats d'ensenyament i d'avaluació amb una doble finalitat: fer comprensible el discurs i tenir models d'aplicació a l'aula.

Ateses les característiques del tipus de formació (unidireccional per part de l'expert), s'ha creat una pàgina web (<http://www.xtec.cat/web/curriculum/primaria/ailectura>), on per a cadascuna de les conferències els docents poden trobar:

- La presentació digital que s'ha utilitzat en la conferència.
- L'eina de diagnòsi perquè cada centre, si ho desitja, pugui aplicar-la completa o un fragment per saber, com a centre, quin és l'estat de la qüestió del tema, i decidir, si així ho creuen convenient, quines actuacions de millora poden emprendre.
- Materials que s'expliquen o s'esmenten a les conferències: activitats seqüenciades, eines d'avaluació...
- Articles de referència sobre el tema.
- Exemples d'activitats de centres que il·lustren el contingut de la conferència.

Les conferències s'han estructurat en cinc temes que es relacionen entre ells i que, a la vegada, procuren ser autònoms.

- a) **El context funcional i els materials per a l'aprenentatge de la lectura.** Tracta de les característiques que ha de tenir un entorn alfabetitzador perquè l'alumne rebí els estímuls suficients per interessar-se per la llen-

gua escrita. També tracta sobre com influeixen els aspectes emocionals a l'hora d'aprendre a llegir i quin paper té la família en aquest procés.

- b) **Procés d'aprenentatge de la lectura.** Tracta del procés d'aprenentatge que segueixen els alumnes al marge del mètode que hagi adoptat l'escola. S'expliquen les etapes de lectura, donant resposta a les preguntes següents: què pensa l'alumne?, què fa?, què necessita per progressar?, quines característiques han de tenir les activitats en aquesta etapa? També s'ofereixen exemples d'activitats d'ensenyament i es presenten activitats i proves per avaluar en quin estadi es troba l'alumne.
- c) **Habilitats de descodificació.** En aquesta conferència es dona resposta a les qüestions següents: Quins procediments han d'adquirir els infants per descodificar? Quines estratègies poden utilitzar? Quines activitats es poden fer per treballar els diferents procediments? Quins procediments són més adients de treballar en cada etapa? Quines activitats afavoreixen l'agilitació de la descodificació?
- d) **Habilitats de comprensió.** Tracta sobre quin ha de ser l'enfocament de la comprensió lectora en alumnes que s'estan iniciant en el procés lector. En el recorregut de la conferència es dona resposta a: Quina relació hi ha entre descodificació i comprensió? Quines activitats de comprensió s'han de plantejar als alumnes quan estan iniciant el procés d'aprenentatge? S'han d'ensenyar les estratègies de lectura? Hi ha alguna estratègia de lectura que sigui més rendible per a la comprensió en els primers ensenyaments? Com es pot avaluar la comprensió lectora?
- e) **Orientacions per a la coordinació de l'aprenentatge inicial de la lectura.** Té com a objectiu ajudar a establir unes línies de centre que garanteixin que s'ensenyi el que s'ha d'ensenyar i que aquest ensenyament és coherent entre els diferents nivells. També es parla de la intervenció docent i de quines activitats haurien de ser troncal en aquest ensenyament. Per ajudar els centres a establir aquestes línies de coordinació es presenten eines de reflexió i de diagnòstic dels temes que s'han considerat cabdals al llarg de les conferències anteriors.

En aquesta conferència també es presenta quina especificitat té ensenyar a llegir en alumnes que segueixen un Programa d'Immersion Lingüística. *Apartat 1.3.4 L'ensenyament de la competència lectora en una L2.*

Intervenció docent

El paper del docent a l'ensenyament inicial de la lectura, perquè sigui positiu, ha de tenir unes característiques determinades:

- Convidar els infants a participar de la comunitat d'alfabetitzats: llegir conjuntament, proporcionar experiències lectores compartides i d'ús social i posar a l'abast dels alumnes un entorn ric en diversitat de textos.
- Facilitar un entorn motivador: fomentar experiències positives gratificants amb les situacions de lectura, establir vincles afectius amb la lectura, valorar més els encerts que les errades i incorporar la dimensió lúdica en les activitats de lectura.
- Conèixer el punt de partida de cada alumne: estimular-los perquè aventurin hipòtesis, saber esperar, investigar els perquè, interpretar les respostes i compartir els objectius d'aprenentatge.
- Interaccionar per facilitar els aprenentatges: formular reptes assequibles, orientar la recerca de solucions, facilitar informació, potenciar la interacció entre ells.
- Avaluar per millorar la pràctica educativa.

En definitiva, el mestre/a ha de ser model PERMANENT de lectura.

Paper de l'alumne

Tant la intervenció docent que s'ha plantejat en el punt anterior, com els tipus d'activitats i el disseny d'aquestes, que s'han presentat en les diferents conferències, donen resposta a un principi que ja s'ha definit a la presentació: l'alumne ha de ser el protagonista i el responsable del seu aprenentatge des de l'inici. En aquest sentit, es propicia la implicació dels alumnes en les activitats: que sàpiguen el que estan fent i per a què els servirà. Es vol que l'alumne sigui partícip del seu procés d'aprenentatge i se li valoren els progressos, al mateix temps que se l'encoratja a seguir avançant. Els alumnes estan immersos en una comunitat lectora que està aprenent; i aquest aprenentatge passa per trobar en cada moment els estímuls, les ajudes, els materials, els suports... que els permeten progressar per esdevenir bons lectors.

3. LES ACTIVITATS DE LECTURA DES DE LA PERSPECTIVA DE L'ALUMNE

Eix a què fa referència

Saber llegir i llegir per aprendre.

Objectiu general a què dona resposta

Estendre la perspectiva de l'aprenentatge en les activitats de lectura del centre.

Objectius específics de l'actuació

- Revisar i adaptar les activitats de lectura del centre des de la perspectiva de l'alumne.
- Planificar activitats de lectura des de totes les àrees tenint en compte el procés lector i la perspectiva de l'alumne.
- Incorporar a la pràctica docent l'estil d'ensenyament que es desprèn d'aquest enfocament.

Apartat del marc teòric en què es fonamenta

Aquesta actuació es vincula amb dos dels eixos del marc teòric: saber llegir (en concret l'apartat 1.3.3 B1: *Ajudar a comprendre els textos* i l'apartat i B.3.3 *Intervenció docent per ensenyar a comprendre textos*) i llegir per aprendre (en concret l'apartat 2.1 *La lectura a les àrees no lingüístiques*).

Descripció breu de l'actuació

La proposta didàctica que hi ha al darrera de les activitats de lectura des de la perspectiva de l'alumne és vàlida per a totes les àrees curriculars i es recomana que aquest enfocament estigui consensuat per tot l'equip docent.

Fonamentalment es basa en la manera d'entendre la relació entre els vèrtexs del que s'anomena triangle pedagògic: ensenyament/aprenentatge/continguts curriculars. Dels tres conceptes, adquireix rellevància l'aprenentatge, i tant els continguts com l'ensenyament s'hi supediten. L'ensenyant parteix del que l'alumne necessita aprendre, ja que l'objectiu de l'ensenyament és que el rendiment escolar de cada alumne arribi al nivell de les competències. Per això cal planificar des del punt de vista dels resultats esperats, i ensenyar tenint present les habilitats i les necessitats d'aquest alumne. Aquest enfocament es contraposa a com es planifica habitualment: des de la perspectiva del docent o des de la perspectiva del currículum.

Per planificar aquest tipus d'intervenció educativa, cal reflexionar prèviament sobre tres aspectes claus de la seqüència didàctica que durem a terme:

1r pas: Els resultats d'aprenentatge

- Cal plantejar-se què volem que els alumnes aprenguin, és a dir, què és el que han de demostrar que saben fer en finalitzar l'activitat o la lliçó. El docent, per tant, selecciona els objectius de l'àrea i els que fan referència a les habilitats d'aprenentatge. Aquests objectius han de ser compartits amb els alumnes, per això caldrà que estiguin redactats amb un llenguatge que els sigui entenedor. És recomanable que estiguin escrits i siguin visibles durant tot el procés d'aprenentatge.

2n pas: Evidència a partir de l'avaluació

- Requereix pensar de quina manera els alumnes demostraran els seus coneixements, i també quines activitats permetran recollir mostres (evidències) del seu progrés en l'aprenentatge.

3r pas: Estratègies i activitats

- Consisteix a concretar les activitats que durem a terme i quines són les estratègies d'aprenentatge que hi estan implicades. En la seqüència de les activitats hi ha d'haver un espai per modelar o guiar l'ensenyament d'una estratègia que els alumnes no en tinguin prou domini. De la mateixa manera, s'ha de preveure les ajudes i suports necessaris perquè tots els alumnes puguin resoldre amb èxit les activitats proposades.

Aquest model d'ensenyament des de la perspectiva de l'alumne ha de permetre integrar els aprenentatges. El mestre pot detectar quines són les estratègies de lectura que l'alumne necessita reforçar o aprendre explícitament, i, per tant, planificarà sessions d'ensenyament explícit d'estratègies o habilitats. A la vegada ha de vetllar perquè l'aprenentatge que l'alumne hagi fet en situacions de pràctica reiterada d'una estratègia concreta reverteixi o es transfereixi en altres situacions de lectura.

En finalitzar les activitats o les tasques, cal fer reflexionar els alumnes sobre l'assoliment dels objectius que havíem compartit i sobre el procés d'aprenentatge que s'ha dut a terme. D'aquesta manera, l'alumne s'implica, participa i és conscient del seu procés d'aprenentatge.

Intervenció docent

El docent adopta la perspectiva de l'alumne, és a dir, prioritza el que ha d'ensenyar en funció del que els alumnes necessiten aprendre i traça un recorregut per tal que tots els alumnes ho puguin aprendre (té expectatives altes del que els alumnes poden assolir).

Decideix el tipus d'ajuda que proporciona (modelatge, pràctica guiada, pràctica independent...) tenint en compte el que saben fer els alumnes i la complexitat de la tasca o del text que han de llegir. Vetlla perquè les activitats adquireixin sentit i funcionalitat per als alumnes: aquests saben què estan fent i per a què.

Comparteix amb els alumnes els criteris d'avaluació i la manera com s'avaluaran els aprenentatges (producte i procés), incorporant tot tipus d'eines que promoguin l'autoavaluació de la qualitat del seu treball i la reflexió del procés per arribar a obtenir aquesta qualitat, i si aquesta es pot millorar.

Paper de l'alumne

Els alumnes saben què han d'aprendre, com demostraran el que han après i com se'ls avaluarà. Saben que una unitat de treball o lliçó no s'acaba si no hi ha un espai de reflexió per valorar què han après i com ho han après.

Abans d'iniciar una tasca planifiquen com la faran i quines de les habilitats i estratègies que coneixen els poden ser útils per resoldre-la. Saben, també, que han de poder rendir comptes del seu aprenentatge i han de poder compartir amb els seus companys i companyes tant el que estan aprenent com el procés.

Es considera l'alumne com un aprenent actiu, que reflexiona i es responsabilitza del seu aprenentatge.

4. ELS TALLERS DE LECTURA

Eix a què fa referència

Saber llegir.

Objectiu general a què dona resposta

Estendre la perspectiva de l'aprenentatge en les activitats de lectura del centre i fer explícit a l'alumnat el seu procés d'aprenentatge.

Objectius específics de l'actuació

Fer conscient l'alumne de l'aplicació de les estratègies de comprensió de la lectura (fer hipòtesis i comprovar-les, fer inferències, fer-se preguntes i resumir. En concret, es vol fer incidència en l'aplicació d'aquestes estratègies durant el procés lector (mentre l'alumne està construint la comprensió del text).

Apartat del marc teòric en què es fonamenta

Els tallers de lectura s'emmarquen dins l'apartat 1.3.3 *Com s'ha d'ensenyar*. En concret a l'apartat B.1.b *Ensenyar a comprendre els textos (l'ensenyament explícit de les estratègies)* B.3.3 *El paper del docent*.

Descripció breu de l'actuació

El taller de lectura és una proposta metodològica, amb unes fases molt ben definides que tenen com a finalitat compartir amb els alumnes les habilitats cognitives que aplica un lector expert quan llegeix. Cada taller de lectura està pensat per ser desenvolupat al llarg d'una sessió de treball (aproximadament una hora).

En aquesta proposta es poden distingir les tres fases que s'han descrit: modelatge, pràctica guiada i pràctica independent.

L'esquema que segueix un taller de lectura és el següent:

TALLER DE LECTURA
Minilliçó o miniunitat (10' o 15')
Lectura independent (25' o 30')
Parlem del text, compartir i reflexionar (5')

Minilliçó o miniunitat

Es distingeixen quatre fases:

- Connexió: l'ensenyant introdueix el tema de la lectura de manera que connecti amb les experiències prèvies de l'alumnat ("allò viscut") i resulti motivador i significatiu per als interessos, la necessitat o l'experiència dels alumnes. També presenta l'estratègia vinculant-la a una situació compartida i concreta els objectius d'aprenentatge amb els alumnes. "Avui aprendrem..."
- Modelatge: el docent presenta el procediment que se seguirà. Llegeix un fragment i aplica l'estratègia, mostrant com ho fa. Posa veu al pensament i va especificant el procés que segueix per aplicar l'estratègia que està modelant. "Ara us mostraré els passos que jo segueixo..."

- Participació activa: els alumnes practiquen l'estratègia amb un altre fragment del text. També parlen i reflexionen sobre com ho han fet. "Gira't i parla".
- El mestre reforça el que han de fer i els anima que ho practiquin durant la lectura individual. "Ara, feu-ho sols..."

Lectura independent

Els alumnes passen a la lectura individual tenint present que han de practicar l'estratègia que se'ls ha introduït durant la minilliçó. Els alumnes llegeixen de forma continuada durant mitja hora, amb una única interrupció del docent amb la finalitat de recordar-los que, després, hauran de parlar del text amb els seus companys i companyes. També els recomana que deixin senyals o evidències al text que els puguin servir per comentar el que han llegit.

Mentre els alumnes estan llegint el docent atén la diversitat de l'aula.

Parlem del text, compartim i reflexionem

Passada l'estona de lectura individual es posa en comú la lectura en dos moments: en petit grup es parla del text i, en gran grup, es parla de l'estratègia que han aplicat els alumnes. Es pot començar a elaborar un referent d'aula que es pot anar completant a mesura que els alumnes aprofundeixin en el coneixement de l'estratègia.

Intervenció docent

En aquesta activitat és molt important tota la fase prèvia a l'aplicació del taller: la planificació. En aquesta fase el docent ha de:

- Decidir l'estratègia que es treballarà.
- Seleccionar un text adient.
- Seleccionar dos paràgrafs del text escollit: un per al modelatge i l'altre per a la participació activa.
- Decidir l'estratègia d'oralitat que es presentarà.
- Decidir quins suports donarem.
- Identificar el grup de diversitat i les ajudes que necessitarà.

De totes les accions que fa el docent, dues tenen una especial importància: la selecció del text i preparar-se el modelatge. La selecció del text és clau, ha de ser prou atractiu perquè els alumnes s'impliquin en la lectura i, a més, ha de permetre aplicar l'estratègia que s'està treballant. L'altra acció destacada és el modelatge. No es tracta d'explicar com ho fa, sinó que el mestre ho ha de fer i ha d'acompanyar l'acció amb la veu del pensament.

En la darrera fase, quan es parla del text, el paper del docent és el més difícil: ha de donar pautes per gestionar la conversa, però no ha de dirigir la conversa cap al seu punt de vista. Ha de promoure, també, la reflexió comuna, però partint de les idees dels alumnes, no imposant les seves.

Paper de l'alumne

En aquesta activitat l'alumne passa per diversos rols: d'un rol més passiu al començament a un rol molt actiu al final, passant per una participació guiada en les fases intermèdies.

Els tallers de lectura s'han d'entendre dins el conjunt de les actuacions de l'ILEC. La participació en els tallers de lectura proporciona als alumnes el coneixement explícit de les estratègies de lectura que tenen més rendiment a l'hora de comprendre un text. Aquest coneixement pràctic, el podrà aplicar en qualsevol situació de lectura, acadèmica o personal. Per tant, s'està dotant als alumnes de les eines perquè després puguin ser autònoms.

5. EL TEMPS DE LECTURA

Eix a què fa referència

Gust per llegir.

Objectiu general a què dona resposta

Incrementar el nombre d'experiències lectores de l'alumnat.

Objectius específics de l'actuació

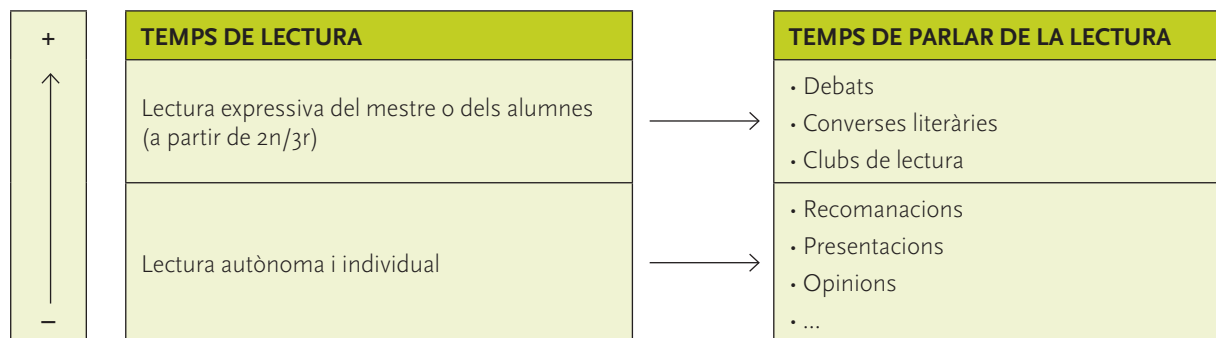
- Oferir un model de seqüència didàctica en què hi hagi un temps per llegir i un temps per parlar del que s'ha llegit.
- Ajudar a establir acords a nivell de centre sobre l'aplicació del temps de lectura que garanteixi la coherència i la progressió.

Apartat del marc teòric en què es fonamenta

El temps de lectura fa referència a l'apartat 3.3 *Àmbits i situacions d'aprenentatge* i 3.3 *Orientacions per a la planificació*.

Descripció breu de l'actuació

Es proposa que el temps diari que es dediqui a la lectura es distribueixi en dues activitats diferenciades: un temps de lectura i un temps per parlar del que s'ha llegit. En el quadre següent es mostra quins tipus d'activitats s'aconseguen fer perquè aquest temps de lectura sigui eficaç, tant per desenvolupar l'hàbit lector com per desenvolupar el gust per la lectura.

Aquest model de distribució del temps i de les activitats és vàlid per a tots els nivells de l'educació obligatòria, el que variarà serà la quantitat de temps que es dedicarà a cadascuna de les activitats.

Temps de lectura

En aquest apartat es proposen que es facin dos tipus d'activitats:

a) *La lectura expressiva per part de l'ensenyant*

S'ha inclòs aquest tipus de lectura en el temps diari de lectura, que d'entrada podria semblar que resta temps de lectura als infants, per diversos motius. El primer i més important és que s'ha demostrat que: "L'única i

més important activitat per construir la comprensió i les habilitats essencials per a l'èxit en l'aprenentatge de la lectura sembla ser llegir en veu alta als infants" (IRA; 1998)⁸¹.

Altres arguments avalen la bonesa d'aquesta activitat per als alumnes:

- La satisfacció de seguir un argument extens durant un temps.
- La possibilitat d'escoltar llibres que estan per sobre del seu nivell lector.
- Poder posar a la seva disposició un llenguatge ric, i trobar plaer en l'audició d'aquest llenguatge elaborat: diàlegs, descripcions, cantarelles, etc.
- Permet apropar als alumnes textos amb estructures narratives més complexes.
- És una manera de compartir referents literaris i culturals.

b) *La lectura autònoma per part de l'alumne*

Serveix per desenvolupar l'hàbit lector i el gust per la lectura. Ha de seguir una sèrie de condicions:

- Se li ha de donar un valor (ha de tenir establert un horari, i aquest ha de ser visible).
- L'ensenyant també ha de llegir.
- Cal poder llegir sense interrupcions.
- Cal poder seleccionar les pròpies lectures.
- Els materials de lectura han de ser complets i coherents.

És necessari que des de l'inici els alumnes tinguin espais per llegir autònomament. Mabel Condemarín⁸² justifica la lectura autònoma per part dels infants perquè:

- Suposa un esforç menor que permet concentrar-se en la comprensió.
- Elimina pressió emocional en no haver-hi judici social.
- Permet adaptar-la al propi ritme de lectura.
- Millora la lectura d'aprenentatge i d'estudi.
- El lector pot executar tècniques i estratègies treballades anteriorment.
- Millora l'ortografia (per la pràctica de la via lèxica).

La **biblioteca escolar** i **d'aula** poden ser unes bones aliades per proporcionar els materials i l'ambient de lectura necessaris per desenvolupar aquest tipus de lectura.

En els nivells inicials es recomana que es dediqui més temps a la lectura per part de l'ensenyant i menys a la lectura autònoma, aquesta relació s'anirà modificant fins que als nivells més alts arribi a invertir-se.

Temps per parlar de la lectura

Les activitats que es proposen a continuació poden fer-se en el temps diari de lectura o poden traslladar-se

81. *International Reading Association i National Association for the Education of Young Children* (1998): "Learning to Read and Write. Developmentally Appropriate Practices for Young Children." *The Reading Teacher*, Vol 52, 2, 193-216.

82. CONDEMARIN, MABEL. *Programa de lectura silenciosa sostenida*. (1991). Santiago de Xile: Editorial Andrés Bello, 57 p.

a una altra situació de lectura: a l'hora de la biblioteca, a l'hora de llengua..., però no es poden deixar de fer. Com es pot observar a l'esquema, del temps de lectura es desprenen dos tipus d'activitats:

- Els debats, les converses literàries, els clubs de lectura... Els alumnes han compartit el contingut d'un text a partir de la lectura expressiva del docent; per tant, es pot considerar que tots els alumnes "han llegit" un mateix text. En aquesta situació es poden plantejar una sèrie d'activitats, bàsicament de llengua oral, per parlar del llibre. Sigui quina sigui la concreció de l'activitat (en funció de l'edat dels alumnes s'adoptarà un gènere determinat) el més important és que les preguntes del docent girin a l'entorn de: què ens ha fet sentir? Què ens ha provocat? Heu passat por? Heu patit? Us heu indignat? Què heu après escoltant aquest llibre? Podeu relacionar aquest llibre amb d'altres? Us esperàveu que el llibre acabés d'aquesta manera? Quins recursos utilitza l'autor?

Els llibres compartits d'aquesta manera passen a formar part del bagatge dels alumnes i de la comunitat lectora que es configura a l'aula. Aquest temps per parlar dels llibres no s'ha de confondre amb un temps per avaluar la comprensió del text. La comprensió hi és implícita i es posa a disposició dels interessos del grup.

- Les recomanacions, les presentacions... En l'espai dedicat a la lectura autònoma cada alumne ha llegit el llibre que ha triat lliurement. Aquest fet fa que les activitats per parlar dels llibres siguin diferents. Cada alumne pot parlar del llibre que ha llegit als seus companys, pot donar-ne l'opinió, pot recomanar-lo, pot fer-ne una presentació... Aquestes activitats incentiven la lectura de l'alumnat ja que els llibres recomanats desvetllen la motivació dels alumnes per llegir-los i, d'aquesta manera, després també poden crear-se grups per parlar-ne.

Intervenció del docent

Pel que fa al temps de lectura, el docent adopta el paper de model: model de lectura expressiva i model de lectura autònoma (es recomana que mentre els alumnes llegeixin, ell també llegeixi). Pel que fa al temps per parlar de la lectura, el docent fa de guia: estimula la participació dels alumnes, suggereix temes, però està molt al cas de seguir els fils que inicien els infants.

Una altra de les tasques del docent és ajudar a construir un metallenguatge per expressar els judicis propis i que evolucionin al llarg dels diversos nivells educatius.

Mitjançant la intervenció, el docent pot contribuir al desenvolupament de la formació literària dels alumnes.

Paper de l'alumne

Amb aquesta activitat es vol aconseguir que l'alumnat s'impliqui en la lectura, per tant, es promou el paper d'un lector actiu que és capaç de participar en múltiples formes de discussió al voltant de les lectures, fent aportacions personals i justificant-les a partir del contingut dels textos.

L'alumne pot contrastar el seu punt de vista amb el dels altres i pot establir connexions intratextuals i intertextuals i desenvolupa, en conseqüència, la lectura crítica.

6. EL PORTAFOLIS DE LECTURA

 <p>Portafolis de primària</p>	<p>APARTATS DEL PORTAFOLIS (PRIMÀRIA I SECUNDÀRIA)</p> <ul style="list-style-type: none"> • El portafolis i jo • Llegeixo en veu alta • Què sé fer amb la lectura • Els llibres i jo • Els llibres, la lectura i jo • Què sé fer amb la informació • Jo i el portafolis
---	---

Eix a què fa referència

Saber llegir, llegir per aprendre i gust per llegir.

Objectius generals a què dóna resposta

Estendre la perspectiva de l'aprenentatge en les activitats de lectura del centre, fer explícit el procés d'aprenentatge de l'alumnat, incrementar el nombre d'experiències lectores de l'alumnat, tenir evidències contrastables del progrés de l'alumnat.

Objectiu específic de l'actuació

Facilitar l'aprenentatge i la millora de la competència lectora dels alumnes a partir de l'autoreflexió com a lectors.

Apartat del marc teòric en què es fonamenta

El portafolis de lectura es relaciona amb els apartats 1, 2 i 3. Ho justifica el fet que aquest instrument té com a objectiu que l'alumne reflexioni sobre com aprèn a llegir (apartat 1), què fa quan llegeix per aprendre (apartat 2) i,quina relació té amb la lectura i quins són els seus hàbits lectors (apartat 3). Si haguéssim d'establir un vincle més estret ho fariem amb l'apartat 1.2.3 *El lector* i amb l'apartat 1.3.3 *Com s'ha d'ensenyar (eines i instruments)*.

Descripció breu de l'instrument

El portafolis és una eina d'aprenentatge i d'avaluació que permet a l'alumne reflexionar i documentar el seu procés d'aprenentatge. Té les característiques següents:

- Recull ordenat de materials (normalment de manera cronològica)
- Permet mostrar procés i progrés
- L'alumne n'ha de ser el principal artífex

El model de portafolis que s'està difonent des d'ILEC té dos formats: físic per a primària (en forma de carpetes i fitxes) i electrònic per a secundària (plataforma moodle). Tant a primària com a secundària té els mateixos apartats. Se n'han definit set, que s'han configurat a partir dels continguts del currículum de primària i secundària que fan referència a la lectura des de totes les àrees, ja que una de les característiques que el defineix també és el seu caràcter interdisciplinari.

Els apartats són els següents:

El portafolis i jo

En aquest apartat es fa la presentació de l'instrument a l'alumne: quines parts té, per a què els servirà i com s'ha d'utilitzar. També es proposen "activitats mirall" perquè els alumnes prenguin consciència de quina relació tenen amb la lectura. S'acaba aquest bloc amb la signatura d'un contracte per part de l'alumne/a, la família i el docent responsable que l'acompanyarà en l'aplicació. En aquest contracte es defineix què s'espera dels diferents agents que han signat.

La lectura en veu alta

En aquest apartat es tracten els continguts que es relacionen amb la lectura prosòdica o lectura expressiva. Els alumnes reflexionen sobre com llegeixen en veu alta, com es preparen la lectura i quin és el seu estat emocional i com se senten quan llegeixen per als altres.

Què sé fer amb la lectura

En aquest apartat es convida l'alumnat a reflexionar sobre quines estratègies apliquen a l'hora de comprendre un text abans de llegir, durant la lectura i després de llegir. S'aprofundeix en els tres tipus d'estratègies: les cognitives, les reguladores i les reparadores. També es convida l'alumnat a reflexionar sobre el grau de satisfacció a l'hora de comprendre un text.

Els llibres i jo

En primer lloc en aquest apartat es convida als alumnes a reflexionar sobre quines són les seves preferències lectores. Després se'ls demana que pensin sobre quin ús fan de la biblioteca escolar, la biblioteca pública i les llibreries. També se'ls fa reflexionar sobre com fan la lectura d'un text en una llengua que estan aprenent. A més, en aquest apartat els alumnes poden recollir l'inventari d'experiències lectores.

Els altres, els llibres i jo

En aquest apartat els alumnes pensen si els agrada compartir les lectures que fan amb els altres, si els agrada més ser receptors o emissors, si els agrada donar i escoltar opinions, quines activitats fan amb els altres després de llegir un llibre, si els agrada ser "padrins o fillols de lectura", si el fet de compartir la lectura amb els altres fa que els textos s'entenguin més.

Què sé fer amb la informació

En aquest apartat els alumnes reflexionen sobre quins temes els interessen i a quines fonts poden trobar informació. També analitzen com busquen informació a internet i si tenen elements per valorar la fiabilitat i validesa de la informació. Pel que fa a la lectura per a l'estudi els alumnes hauran de pensar quines estratègies personals són les que els van millor per llegir un text per a l'estudi, i quines estratègies utilitzen per comprovar si han après; també reflexionaran sobre el procés que segueixen a l'hora de fer un treball i per últim hauran de valorar si l'esforç que han esmerçat en l'estudi s'ajusta als resultats obtinguts.

Jo i el portafolis

Quan arriba a aquest apartat l'alumne ha treballat alguns dels apartats que hem presentat. És el moment de fer un balanç sobre la utilitat de l'eina i dels avenços que ha fet. Si l'alumne ha assolit els objectius que s'havia marcat, rebrà un diploma. També ha arribat el moment d'establir un objectiu de partida per al proper curs, ja que el portafolis de lectura s'ha concebut com un instrument que acompanya l'alumne durant l'ensenyament obligatori.

A cada apartat els alumnes fan quatre accions representades per les icones següents:

?	QUÈ FAIG, COM HO FAIG?
!	DECIDEIXO QUÈ VULL MILLORAR!
✓	REVISO COM M'HA ANAT
(•)	GUARDO EVIDÈNCIES DELS PROGRESSOS

Intervenció del docent

Per als docents el portafolis d'aprenentatge comporta una actuació diferent del mestre ja que suposa assumir la teoria del professional reflexiu: un docent que reflexiona sobre la seva pràctica, sobre els processos de l'aula, que mira d'ajustar-ne la planificació didàctica en benefici de l'aprenentatge dels alumnes i que, sobretot, és conscient que la seva funció ha de ser la d'acompanyament.

Els portafolis d'aprenentatge dels alumnes suposen per als docents que s'hi comprometen:

- Una eina potent de desenvolupament professional.
- Una estratègia flexible, adaptable a diversos nivells de l'escolaritat.
- Un instrument important de diagnòstic del procés d'aprenentatge.
- Una oportunitat única per facilitar i millorar les relacions personalitzades.
- Una visió més àmplia i profunda d'allò que els alumnes saben i poden fer.

En definitiva, el portafolis s'ajusta perfectament als nous paradigmes de l'ensenyament i l'aprenentatge orientats, sobretot, al desenvolupament de l'autonomia dels aprenents ja que contribueix, en gran mesura, que l'aprenent esdevingui progressivament més hàbil i autònom a l'hora d'identificar el nivell de qualitat de les pròpies produccions i les possibles àrees de millora.

Paper de l'alumne

En la proposta de portafolis que s'està difonent des de l'ILEC, es combinen tres tipus de portafolis: el de presentació, el d'aprenentatge i el d'avaluació. Des d'aquest plantejament l'alumne esdevé el principal protagonista perquè:

- Reflexiona sobre com aprèn. Les pautes de reflexió s'orienten cap als processos, en contemplar una perspectiva longitudinal en el seguiment dels treballs.
- Es responsabilitza del seu aprenentatge, ja que l'alumne estableix els propis objectius de millora i concreta amb quines actuacions ho aconseguirà.
- Documenta el seu progrés. Es convida als alumnes que recullin mostres de treball, evidències del que saben fer i del que han après.
- Revisa si ha aconseguit el seu propòsit i, si és així, se'n formula de nous, és a dir, l'alumne pren decisions de forma conscient.
- Percep quin és el seu nivell lector, i d'aquesta manera es forma un autoconcepte lector força ajustat.
- Utilitza aquest instrument des de qualsevol àrea curricular i tant en l'àmbit acadèmic com fora.

L'ús del portafolis de lectura constitueix una decisió coherent amb l'actual marc curricular, orientat al desenvolupament de competències. Els joves han de ser educats en estratègies que els ajudin a assumir el control del seu propi aprenentatge i a descobrir que només el poden desenvolupar si tenen capacitat per avaluar-lo. En aquest sentit, el portafolis també ajuda a desenvolupar a més de les competències de l'àmbit lingüístic, la competència d'aprendre a aprendre, la competència d'autonomia i iniciativa personal, la competència digital i tractament de la informació.

7. LA CONSOLIDACIÓ DE LES ACTUACIONS ILEC

Es recomana que aquestes propostes que hem presentat s'experimentin primer en un nombre reduït d'aules i que després se'n puguin avaluar el desenvolupament per part dels professors implicats, el que anomenem grup impulsor en el centre. Aquests professors s'encarregaran de treballar-les amb els alumnes, en faran un seguiment dels resultats i en recolliran evidències. L'objectiu ha de ser, si així es valora, aconseguir fer-ne la transferència al conjunt del professorat.

Per aquest motiu, totes aquelles activitats que s'hagin assajat i valorat positivament per part d'aquest grup de professors que impulsen aquestes activitats vinculades a la lectura hauran de ser recollides, per tal que quedin consolidades, en els documents de gestió del centre, especialment en el Pla de Lectura de Centre, la definició del qual, com veurem, constituirà la segona part d'aquest document.

ACTUACIÓ ILEC		
	Experimentació grup 1	Experimentació grup 2
Grup impulsor	<ul style="list-style-type: none"> • Recollida d'evidències • Seguiment de resultats 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Valoració de l'actuació • Adaptació al centre 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Compartir amb la resta de professorat 	
Equip docent	<ul style="list-style-type: none"> • Recollida en la documentació del centre 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Transferència de l'actuació a tots els grups 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Seguiment de l'aplicació i consolidació 	

Part II. El Pla de lectura de centre (PLEC)

1. INTRODUCCIÓ

Després del que hem vist en la primera part d'aquest document, el marc teòric de reflexió sobre el que significa la lectura en un centre educatiu i les actuacions que es poden fer per potenciar-la⁸³, hauríem de començar a fer-nos un seguit de preguntes: on es recull la feina que es fa des de les àrees curriculars de comprensió lectora?; i la formació que fem als nostres alumnes de gestió de la informació?; on queden reflectits tots els concursos literaris i les lectures per trimestres?; on es recullen el seguit d'activitats de motivació lectora amb presència d'autors i d'il·lustradors?; i el paper de les biblioteques escolars i de les biblioteques d'aula?; i les activitats de la lectura en els Plans d'Entorn? En definitiva, on queden reflectides les actuacions, les activitats, els acords que pren cadascun dels centres en relació a la lectura?

A més, podem afegir-hi altres qüestions com quin document podem consultar al centre educatiu per saber cap a on anem o quins són els objectius que ens marquem col·lectivament a curt o a llarg termini per assolir un bon nivell de lectura?, o bé, com podem transmetre a l'educador la voluntat de continuar la tasca de promoció lectora que el centre fa any rere any? Preguntes que massa voltes queden sense resposta concreta.

En aquesta segona part del document “La Lectura en un Centre Educatiu, us fem una proposta per tal d'elaborar el Pla de lectura de centre (a partir d'ara PLEC); una carta de navegació, on, de forma col·lectiva, tots els membres de la comunitat educativa —professorat, personal no docent, famílies, alumnes...— puguin convergir-hi. Una eina de fàcil ús i aplicable a tot tipus de realitats per encetar, reforçar i millorar els nivells de lectura dels més joves de la nostra societat. Volem que esdevingui, per tant, el document de referència en temes de lectura, com a part del projecte educatiu de cada centre, i, tot i que no té un caràcter prescriptiu, des del Departament d'Ensenyament es recomana als centres que l'elaborin, com a producte d'una reflexió sobre com ensenyem i sobre quins són els objectius que, com a centre, ens marquem.

Sabem del cert que la lectura, en la seva concepció més àmplia, ha esdevingut un bé universal pel qual cal vetllar, perquè tothom assoleixi uns nivells prou satisfactoris d'habilitats lectores que li permetin desenvolupar-se plenament. És per això que no podem permetre'ns el luxe, com a societat moderna que som, de menystenir cap lector, de no fer tot allò que és a les nostres mans per aconseguir que els nens i les nenes, petits i grans, aconseguixin entrar en el món de la lectura ja que, en part, un lector desenganyat, un lector que ha perdut l'interès per conèixer i saber, és una persona més vulnerable enfront dels idearis únics.

I això, quan succeeix en algun dels nostres nois i noies representa un dels fracassos més grans del sistema educatiu. Perquè el desinterès per la lectura afavoreix també un gran desinterès per conèixer i per continuar formant-se al llarg de tota la vida, una actitud imprescindible per esdevenir dia a dia millor ciutadà.

I algú es preguntarà quina relació té el PLEC i la ciutadania? Doncs la voluntat d'aquest Pla de lectura de centre és coordinar els esforços que cada centre esmerça a l'entorn de la promoció de la lectura. I per tal que els esforços siguin eficaços, hem de comptar amb tota la comunitat educativa. Una implicació que ha d'incloure tothom, des del professorat de totes les àrees fins al personal no docent del centre i les famílies dels alumnes, ja que la lectura és, sens dubte, un dels eixos vertebradors de l'educació dels nostres ciutadans més joves.

Així mateix, amb l'objectiu d'obrir-se més enllà de les parets del centre, el PLEC també ha de reflectir, d'una manera o d'una altra, les possibilitats extramurs de la difusió de la lectura. I és que, a voltes, una major implicació

⁸³. Vegeu el capítol 4 de la primera part d'aquest document “L'impuls de la lectura en un centre educatiu”.

de la biblioteca de la població, del centre cívic o d'altres organismes de l'entorn proper en les activitats educatives del centre pot facilitar en gran manera l'assoliment dels objectius marcats.

El PLEC vol ser, doncs, un document consensuat, un projecte de centre on es recullen els objectius, les metodologies i les activitats, i les estratègies necessaris per assegurar l'assoliment del que hem anomenat saber llegir, llegir per aprendre i el gust per llegir.

El PLEC no hauria d'esdevenir un document més de la tasca administrativa del centre. Creiem que ha de ser un punt de partida cap a la reflexió i la major coordinació dels esforços que es fan en cada centre envers la lectura. Una eina que permeti conèixer de forma àgil allò que el centre ha programat, quines estratègies comunes es desenvoluparan anualment i si aquestes s'han assolit o no. Pretén, ni més ni menys, esdevenir un *manual d'ús* de la lectura on només tinguin cabuda aquelles estratègies acordades, aplicables a partir de metodologies reconegudes i que marquin el camí vers un objectiu o objectius clars i diàfans; també es proposa aplicar avaluacions continuades per conèixer si naveguem en la direcció correcta.

En el desenvolupament del PLEC, hi ha d'estar implicat molt especialment l'equip directiu, la coordinació pedagògica del centre i, si escau, el responsable i la comissió de la biblioteca del centre⁸⁴, que són qui coneixen millor els recursos per dinamitzar la lectura i per possibilitar-ne la transversalitat. Posteriorment, tot el claustre i, en última instància, el Consell Escolar ha d'aportar els seus punts de vista, donar-ne el vistiplau i, al capdavant, reforçar el compromís per desenvolupar les estratègies que es reflecteixen en el document. En la mateixa direcció, serà interessant assolir la màxima coordinació possible de tots els centres on els nens i nenes desenvoluparan el seu camí de l'educació obligatòria —educació infantil, educació primària i educació secundària obligatòria—, així com en els centres on cursin les etapes de batxillerat i cicles formatius diversos.

2. DEFINICIÓ I OBJECTIUS DEL PLEC

El Pla de lectura de centre (PLEC) és un acord de la comunitat educativa per afavorir el desenvolupament de la competència lectora (CL) de l'alumnat. Per iniciar-lo, serà necessari establir un llenguatge i uns eixos de referència a partir dels quals els membres de la comunitat educativa puguin establir les discussions i els acords per al desenvolupament de la CL.

El PLEC és un document de centre que, a partir de les necessitats detectades en una anàlisi prèvia, recull els objectius, les metodologies i les estratègies necessàries per assegurar l'assoliment de les competències bàsiques i per fomentar l'hàbit lector i el gust per llegir per part de l'alumnat.

Si considerem, doncs, que el PLEC és un document de centre que es desenvolupa a partir d'unes necessitats detectades prèviament, entendrem que no es pot concebre com:

- Un document burocràtic que s'ha de fer perquè toca.
- Ni una proposta homogènia per a tots els centres, ja que cadascun partirà del resultat de la seva anàlisi prèvia.
- Ni una iniciativa aïllada d'un professor o d'una part del professorat.
- Ni una aposta a curt termini per veure què passa...

En canvi sí que s'ha de concebre com un projecte de centre directament vinculat al projecte educatiu i liderat per l'equip directiu, una aposta a llarg termini que implica tot el personal del centre, i que pot tenir en la **biblioteca escolar** (BE) un motor per fer que el centre esdevingui un gran context lector.

⁸⁴. En els centres que participen en "L'Impuls de la Lectura", també caldria incorporar en la redacció del PLEC el grup impulsor (del qual s'aconsella que formi part el coordinador de la biblioteca escolar).

Com dèiem, la finalitat del PLEC és assegurar l'assoliment de les competències bàsiques i el foment de l'hàbit lector. Per això el seu objectiu principal és garantir la competència lectora de tot l'alumnat, fent que aquesta competència sigui una prioritat en el centre i per a tota la comunitat educativa.

Així, doncs, el PLEC haurà de contemplar els objectius generals següents:

- Afavorir la integració de la competència lectora en totes les àrees del currículum.
- Promoure l'autonomia i la competència de l'alumnat en l'accés, el tractament i l'ús de la informació.
- Fomentar l'hàbit lector i ajudar a descobrir i a valorar el plaer de la lectura.
- Afavorir la planificació i la coordinació, la sistematització i la coherència de les estratègies que el centre desenvolupa a l'entorn de la lectura.
- Estimular l'ús de metodologies més actives i significatives per a l'alumnat.
- Comptar amb la biblioteca del centre com a element dinamitzador de la lectura i com a espai d'informació i de documentació.
- Relacionar-se i coordinar-se amb els Plans i els serveis que ofereixi l'entorn proper —Plans Educatius d'Entorn, biblioteca pública, llibreries, centres cívics, etc.
- Promoure la formació del professorat per tal millorar la qualitat de la seva intervenció i implicació en el desenvolupament del PLEC.
- Promoure eines d'avaluació continuada i d'autoavaluació que facilitin el seguiment del PLEC i l'adequació dels objectius a les noves necessitats del centre.

3. CONTINGUTS BÀSICS DEL PLEC

Els continguts del PLEC es fonamenten en el desplegament del currículum, tenint com a punt de partida el concepte de competència —*la capacitat d'utilitzar els coneixements i habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el discerniment tenint en compte la dimensió social de cada situació*— i com a base el convenciment que la lectura és un factor fonamental per al desenvolupament de les competències bàsiques i que ha d'estar inclosa en totes les àrees.

En l'elaboració i desplegament del PLEC, els centres compten amb altres documents propis que proporcionen contingut als seus plans de lectura: projecte educatiu, projecte lingüístic (que també forma part del projecte educatiu)...

Per tal de facilitar la reflexió entre el professorat del centre i per a una millor planificació i coordinació en l'elaboració i aplicació del PLEC, i també perquè aquest assoleixi del seu objectiu principal de promoure la competència lectora en l'alumnat i l'excel·lència del centre com a context lector, el PLEC s'estructura en els tres eixos que s'han desenvolupat en la primera part del document:

- **Saber llegir** (l'aprenentatge de la lectura), entès com una progressió ascendent en l'adquisició de la comprensió lectora, com una ampliació de la capacitat de llegir i interpretar textos cada vegada més complexos, i com una necessitat de superació i esforç en la lectura.

Suposa un conjunt d'habilitats cognitives (descodificar, coneixement de vocabulari i gramàtica, interpretació d'estructures lingüístiques i textuais, coneixement del món...) i metacognitives (ajustament, control, adequació al propòsit...).

Una bona competència lectora implica, doncs, saber llegir, comprendre i interpretar textos en diversos formats (continu, discontinu, mixt i múltiple) i suports (text imprès i text electrònic).

- **Llegir per aprendre** (l'aprenentatge mitjançant la lectura), és a dir, el paper de la lectura en l'adquisició dels continguts de totes les àrees i de les habilitats i destreses necessàries per localitzar, avaluar, usar i comunicar la informació de forma efectiva. També contempla els continguts clàssics de la formació d'usuaris de biblioteques.

Per tant, dins d'aquest eix hi ha la lectura per a l'estudi (llegir a les àrees) i el que s'ha anomenat també la competència informacional, en la qual es distingeixen a la vegada tres àmbits: la cerca de la informació, el tractament de la informació i la comunicació de la informació.

Per a un bon desenvolupament de la competència informacional al centre és necessari visualitzar de manera integrada i vinculada l'ús tant de la biblioteca escolar com de les Tecnologies per a l'Aprenentatge i el Coneixement (TAC) i els materials i eines específics que tant l'una com l'altra disposen.

- **El gust per llegir** (l'hàbit lector), entès com a l'adquisició d'un hàbit basat en el gaudi, en la formació del gust personal i en el desig lector propi.

El gust per llegir implica que s'hagi assolit un bon nivell de competència lectora, la possibilitat de fer una lectura en llibertat i que el centre promogui i faciliti contextos lectors.

Cadascun d'aquests eixos tracta la lectura des d'una perspectiva que complementa els altres, tenint en comú un concepte més ampli i transversal de la competència lectora que *consisteix a comprendre i emprar els textos escrits i a reflexionar-hi i implicar-s'hi per assolir els objectius propis, desenvolupar el coneixement i el potencial de cadascú i participar en la societat.* (PISA, 2009)

A més d'aquests tres eixos bàsics, el document també ha de recollir altres aspectes que són igualment necessaris per al desplegament del PLEC i per a una bona implementació d'aquest en el centre:

- **Les conclusions de la diagnosi prèvia:** abans d'iniciar l'elaboració del PLEC és necessari fer una anàlisi prèvia que faciliti, a tota la comunitat educativa, tant el reconeixement de la feina ben feta com la detecció de mancances en el tractament de la lectura. La diagnosi és un moment clau en el procés d'elaboració del PLEC ja que en marca el punt de partida i és indispensable per a definir els objectius finals. Aquesta diagnosi s'ha de basar en els elements que s'han desenvolupat en la primera part d'aquest document⁸⁵.
- **Els recursos** de què disposa el centre per desplegar i implementar el PLEC. Es consideraran igualment els recursos interns —personal docent i no docent, biblioteca escolar, biblioteques d'aula, Tecnologies de la Informació i el Coneixement (TIC), Associacions de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA), etc.— com els recursos externs —Centre de Recursos Pedagògics (CRP), biblioteca pública, associacions de barri, llibreries, etc.
- **Les necessitats de formació del professorat** que es plantegin a partir de la diagnosi inicial i dels objectius que es proposin vinculats als tres eixos esmentats. Un primer pas d'aquesta formació ha de ser, precisament, compartir tot l'equip docent el marc teòric que hem desenvolupat en aquest document.
- **La difusió del PLEC** adreçada a **tota** la comunitat educativa, a l'entorn proper i l'Administració i altres institucions vinculades al centre i a la lectura.
- La concreció de criteris i estratègies d'**avaluació i revisió del PLEC** i la planificació de **propostes de millora** vinculades als tres eixos d'aquest document per ajustar els objectius i els continguts inicials a les noves necessitats que s'esdevinguin de l'aplicació del PLEC.

85. Podeu trobar eines per fer la diagnosi del vostre centre a: <http://ateneu.xtec.cat/wiki/form/wikiexport/cmd/bib/be3/index>

4. ELABORACIÓ DEL PLEC

En el procés d'elaboració del PLEC s'han de tenir en compte quatre temps o moments diferents:

1. Motivació i sensibilització del professorat.
2. Diagnosi: anàlisi i reflexió.
3. Elaboració i desenvolupament.
4. Avaluació.

Temps de motivació i sensibilització del professorat

Abans de planificar l'elaboració del pla de lectura és necessari que tota la comunitat educativa prengui consciència que el desenvolupament de la competència lectora ha de ser una prioritat en el centre imprescindible per a l'adquisició de les competències bàsiques.

Aquesta presa de consciència ha d'afavorir que el PLEC no es vegi com un document imposat per l'Administració, sinó com una necessitat interna de tenir consensuats, recollits i planificats amb coherència els objectius, les metodologies i les estratègies que el centre es proposa per desenvolupar —i perquè l'alumnat assoleixi amb èxit— la competència lectora.

La motivació del professorat facilitarà que s'impliqui en l'elaboració del PLEC i que l'entengui com un document d'ús i pràctic, que li ha de facilitar la tasca educativa i que ha de promoure millores en el centre.

Temps de diagnosi: anàlisi i reflexió

Fa referència al temps que el centre necessita per analitzar, reflexionar i fer una diagnosi del tractament que dona a la lectura. L'objectiu d'aquesta diagnosi és detectar els punts forts i els punts dèbils.

En aquesta reflexió és important la participació de tot el professorat, si bé es pot organitzar un grup de treball que planifiqui i impulsi el procés i les eines necessàries per fer l'anàlisi (aquest grup pot ser la mateixa comissió de BE o bé un de nou del qual hauran de formar part els coordinadors de biblioteca i TAC).

Per a elaborar una bona diagnosi cal fer una anàlisi àmplia i profunda, atenent tant aspectes interns com externs al centre.

Les conclusions de l'anàlisi interna marcaran el punt de partida per definir els objectius i els continguts del PLEC de cada centre en funció de les necessitats detectades i de les prioritats que s'estableixin.

Les conclusions de l'anàlisi externa concretaran els recursos externs que poden donar suport al desenvolupament del PLEC.

Per fer l'anàlisi interna es tindrà en compte:

- L'ensenyament al llarg de tota l'escolaritat de la comprensió lectora.
- La presència i el tractament de la lectura a totes les àrees del currículum.
- El tractament de la competència informacional a totes les àrees del currículum.
- Les estratègies que s'utilitzen per fomentar l'hàbit lector.
- El perfil lector de la comunitat educativa (alumnat, professorat, famílies).
- L'estat de les infraestructures necessàries —biblioteca, TIC, etc.— per desenvolupar el PLEC.
- Les característiques del personal docent i no docent del centre (titulació, formació, habilitats...).

En l'anàlisi externa es tindran en compte els recursos externs al centre que poden donar suport al desenvolupament de la tasca educativa i del PLEC:

- Centre de Recursos Pedagògics (CRP).
- Institucions.
- Plans educatius d'entorn.
- Biblioteca pública.
- Associacions de barri.
- Llibreries.
- Etc.

Temps d'elaboració i desenvolupament

A partir de les conclusions extretes de la diagnosi prèvia s'inicia l'elaboració del PLEC. A causa que el PLEC és un document singular per a cada centre en funció de les necessitats detectades i de les prioritats que es determinin, el temps d'elaboració del document també serà variable, segons les necessitats de cada centre a l'hora d'establir consens i definir línies d'actuació conjunta entre tot el professorat i per a totes les matèries del currículum en cadascun dels eixos del PLEC.

En el moment de l'elaboració cada centre haurà de concretar els objectius, les estratègies, els procediments i els criteris d'avaluació que es planteja en relació al fet de saber llegir, llegir per aprendre i el gust per llegir; i, per això mateix, haurà de decidir quines són les seves prioritats en funció de les necessitats educatives sorgides de l'anàlisi prèvia.

Cal establir, doncs, un calendari d'elaboració i aplicació del PLEC que concreti:

- Períodes d'elaboració i contingut de cada període.
- Objectius, estratègies i criteris d'avaluació per a cada eix del PLEC.
- Tasques i responsabilitats del professorat.
- Formació del professorat.
- Adequació dels recursos.

Temps d'avaluació

A partir de l'aplicació del PLEC s'inicia un procés d'avaluació interna i continuada tant del disseny del mateix PLEC com del desenvolupament al centre.

Cada centre haurà d'establir els criteris d'avaluació tenint en compte els objectius generals i específics establerts en el PLEC. També s'hauran de dissenyar estratègies per fer l'avaluació interna, així com determinar la manera i el professorat que la durà a terme, i com s'informarà dels resultats obtinguts a tota la comunitat educativa.

Al final de cada període serà necessari avaluar si s'han assolit o no els objectius establerts i planejar propostes de millora, així com l'adequació del PLEC a les noves necessitats que puguin sorgir.

Des d'aquesta perspectiva cal observar que el PLEC és un document en constant revisió i elaboració per tal d'anar-lo adaptant a les necessitats educatives i formatives de l'alumnat i per donar resposta a l'assoliment dels objectius del currículum, i que ha de tenir en compte:

- El nivell d'assoliment dels objectius proposats.
- La repercussió del PLEC en altres documents del centre: projecte educatiu, programacions didàctiques de les àrees curriculars, programacions d'aula, etc.
- La interrelació del PLEC amb altres plans i/o programes que el centre desenvolupi.
- La repercussió del PLEC en la millora dels resultats dels alumnes en els àmbits relacionats amb la lectura.
- El grau d'implicació dels centres en:
 - La planificació i el desenvolupament d'actuacions adreçades a millorar l'ensenyament i l'aprenentatge de la lectura.
 - La integració i l'ús de la BE en el desenvolupament de les programacions didàctiques de les diferents àrees.

El quadre següent il·lustra el procés d'elaboració del PLEC amb uns períodes oberts a les necessitats de cada centre. I a continuació un esquema que vol ser una ajuda per als centres a l'hora de dissenyar el document del seu pla de lectura.

SEQÜÈNCIA TEMPORAL D'ELABORACIÓ DEL PLEC

trimestre, curs...	(1r curs)	(2n curs)	(... curs)	
ANÀLISI-REFLEXIÓ		PLANIFICACIÓ-ELABORACIÓ		
Anàlisi INTERNA a) Com es treballa a cada àrea curricular: <ul style="list-style-type: none"> • L'aprenentatge de la lectura i la comprensió lectora. • Llegir a les àrees i la competència informacional. • L'hàbit lector i el gust per llegir. b) Perfil lector: <ul style="list-style-type: none"> • Dels alumnes. • De la comunitat educativa. c) Recursos: <ul style="list-style-type: none"> • Infraestructures (biblioteca, TIC, etc.). • Personal. • AMPA. Anàlisi EXTERNA a) Centre de Recursos Pedagògics (CRP). b) Entorn: <ul style="list-style-type: none"> • Plans d'entorn. • Biblioteca pública. • Associacions de barri, llibreries, etc. c) Institucions	DIAGNOSI: REDACCIÓ DE CONCLUSIONS	Estructura i contingut del PLEC a) Planificació d'objectius i estratègies per a: <ul style="list-style-type: none"> • L'aprenentatge de la lectura i la comprensió lectora. • Llegir a les àrees i la competència informacional. • L'hàbit lector i el gust per llegir. b) Planificació de la formació: <ul style="list-style-type: none"> • Què? Com? Quan? Qui? On? • Formació inicial, especialització, permanent... c) Coordinació: <ul style="list-style-type: none"> • Calendari i temporització. • Concreció de tasques i responsabilitats. • Recursos interns i externs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Valoració. • Propostes de millora. • Adequació del PLEC a noves necessitats. 	<ul style="list-style-type: none"> • Valoració. • Propostes de millora. • Adequació del PLEC a noves necessitats.

PROPOSTA D'ESQUEMA PER A L'ELABORACIÓ D'UN PLEC

1. Introducció/Justificació

(Exposició dels motius pels quals el centre educatiu es planteja fer un PLEC)

2. Objectius generals del PLEC

(Objectius generals que el centre es planteja en relació al PLEC)

3. Anàlisi prèvia: diagnosi

(Relació dels resultats de l'anàlisi prèvia que marcarà el punt de partida de cada centre a l'hora d'elaborar el PLEC)

4. Saber llegir

4.1. Concepte (Què s'entén per saber llegir —inclou l'aprenentatge inicial de la lectura, tant el que es fa en les primeres etapes educatives com el que es fa en processos d'incorporació tardana al nostre sistema educatiu).

4.2. Objectius (Específics que el centre es proposa respecte a aquest apartat)

4.3. Estratègies (Relació d'activitats dissenyades per assolir els objectius proposats)

4.4. Avaluació (Concreció dels criteris d'avaluació que s'aplicaran)

5. Llegir per aprendre

5.1. Concepte (Què s'entén per llegir a les àrees —la lectura d'estudi— i per competència informacional)

5.2. Objectius (Específics que el centre es proposa respecte a aquest apartat)

5.3. Estratègies (Relació d'activitats dissenyades per assolir els objectius proposats)

5.4. Avaluació (Concreció dels criteris d'avaluació que s'aplicaran)

6. El gust per llegir

6.1. Concepte (Què s'entén per gust per llegir)

6.2. Objectius (Específics que el centre es proposa respecte a aquest apartat)

6.3. Estratègies (Relació d'activitats dissenyades per assolir els objectius proposats)

6.4. Avaluació (Concreció dels criteris d'avaluació que s'aplicaran)

7. Recursos: BE, B d'aula, TIC, BP, implicació familiar, etc.

(Relació dels recursos de què disposa el centre. Responsabilitats i grau d'implicació)

8. Formació del professorat

(A partir de les mancances de formació detectades en l'anàlisi prèvia, concreció del tipus de formació necessària per al professorat. Quina formació? En quins eixos? Qui s'ha de formar?)

9. Difusió del pla de lectura de centre

(Concreció de com es farà la difusió del PLEC a tota la comunitat educativa i a l'entorn)

10. Avaluació, revisió i propostes de millora

(Concreció dels criteris d'avaluació del PLEC. Resultats de l'avaluació, revisió i propostes de millora de cara a un nou curs)

5. PLEC I CURRÍCULUM

La finalitat de l'educació és proporcionar a l'alumnat unes competències bàsiques que li permetin assegurar el seu desenvolupament personal i social. Per aquest motiu el currículum s'ha estructurat en un total de vuit competències bàsiques, subdividides en dos grups.

El primer grup és el de les competències transversals (competències comunicatives, metodològiques i personals), que són la base del desenvolupament personal i de la construcció del coneixement.

El segon grup és el de les competències específiques centrades a conèixer i habitar el món, i que afavoreixen en l'alumnat l'adquisició d'actituds més reflexives, crítiques i responsables per actuar en la societat plural del segle XXI.

Per aconseguir un bon desenvolupament d'aquestes competències s'ha de tenir en compte que totes mantenen una estreta relació i complementarietat. I també que totes tenen en comú una habilitat imprescindible i necessària perquè siguin assolides: la lectura. La competència lectora esdevé, doncs, un factor clau perquè l'alumnat pugui assolir amb èxit totes les competències bàsiques.

Cal tenir present que la finalitat de cadascuna de les àrees curriculars és el desenvolupament de les competències bàsiques, tot tenint en compte que cadascuna de les àrees contribueix al desenvolupament de diferents competències i, a la vegada, cada una de les competències bàsiques s'assolirà com a conseqüència del treball en distintes àrees. Per tant, l'eficàcia en la consecució de les competències bàsiques depèn d'una bona coordinació de les activitats escolars de totes les àrees curriculars i també de la inclusió de l'aprenentatge de la lectura i, per tant de la competència lectora, en totes les àrees del currículum.

Tal com hem destacat en la primera part, en els currículums de primària i de secundària es troben referències a l'aprenentatge i a l'ús de la lectura en els objectius, en els continguts i en els criteris d'avaluació de les diverses àrees. En el document "Identificació i desplegament de les competències bàsiques en el currículum", també de primària i secundària, hi trobarem la relació de les competències vinculades a la lectura, entesa en un sentit ampli⁸⁶.

6. PLEC I BIBLIOTECA ESCOLAR

En el desenvolupament d'un pla de lectura de centre és evident el paper nuclear que ha tenir la biblioteca del centre educatiu. En aquest sentit, la Llei d'educació de Catalunya (LEC) en l'article 88, es refereix d'aquesta manera a la biblioteca escolar:

1. Tots els centres educatius han de disposar d'una **biblioteca escolar**, com a espai d'accés a la informació i font de recursos informatius en qualsevol suport a l'abast dels alumnes, del professorat i de la comunitat educativa.
2. El projecte educatiu de cada centre ha de tenir en compte que la **biblioteca escolar** és un entorn d'aprenentatge que s'integra en els recursos del centre per a l'ensenyament i l'aprenentatge de les diverses àrees curriculars, i especialment de l'hàbit lector. A aquest efecte, l'Administració educativa ha de proveir els centres públics dels recursos adequats.
3. El Govern ha de fixar mecanismes de col·laboració de les **biblioteques escolars** amb el sistema de lectura pública.

En el marc legislatiu actual, que inclou els currículums de primària i de secundària, cal situar un concepte de biblioteca escolar que ha de tenir en compte els canvis socials que la cultura digital ha provocat en l'ús de la informació i en les pràctiques lectores, i també la necessitat dels centres educatius de reformular el desenvolupament dels seus processos d'ensenyament i aprenentatge.

La societat del segle XXI disposa d'una allau d'informació que requereix una manera diferent de treballar i d'entendre el món, i planteja la necessitat d'una adaptació del model educatiu per aconseguir una utilització racional

⁸⁶. En aquest document hem vinculat cadascuna de les competències a un dels tres eixos que hem desenvolupat: saber llegir, llegir per aprendre i el gust per llegir.

dels recursos. Potenciar la competència lectora i les habilitats en l'accés a les fonts és cabdal per al desenvolupament de la comprensió i l'optimització de la informació.

En aquest context la biblioteca escolar actual no pot deixar de banda que ja no és només un entorn físic⁸⁷. El seu encaix en el sistema educatiu del segle XXI, articulant-se com un recurs facilitador que generi suport a la tasca docent, té el gran valor de potenciar entorns d'aprenentatge privilegiats, on la presencialitat i la no presencialitat poden donar-se de manera simultània, on la consulta de materials impresos i digitals pot ser complementària.

Ara bé, perquè això esdevingui una realitat, és indispensable visualitzar-la com una biblioteca híbrida i multimodal: textual, sonora, visual i audiovisual, que faciliti l'accés tant a recurs impresos com digitals. Aquests espais, entesos com a veritables biblioteques escolars 2.0, poden marcar la diferència en l'èxit lector del nostre alumnat.

Aquesta circumstància proporciona a la biblioteca escolar un gran valor en una societat i en una escola actualment saturada d'informació, ja que es configura com un agent mediador que actua amb criteris de rellevància i focalització. S'hi realitza un accés mediat a la informació perquè pot desenvolupar i endreçar col·leccions de recursos concrets, ja siguin físics o virtuals, seleccionats i adaptats a la realitat del seu entorn. Els recursos físics, siguin llibres, contes, àlbums o objectes seguiran, però, sent necessaris ja que el nostre alumnat ha de poder gaudir-ne, tocar-los i manipular-los per sentir-se així més propers als continguts que aquests els ofereixen tant si són d'imaginació, artístics o informatius.

Amb l'ús dels portàtils a les aules es fa més necessari que mai que l'alumnat i el professorat puguin disposar de bons materials de referència, d'una bona biblioteca virtual que enriqueixi la tasca educativa. Per això, caldrà fer una selecció de recursos digitals que sigui realment d'utilitat per a l'aprenentatge de continguts curriculars en les diferents àrees i nivells.

Una selecció que agrupi els recursos per tipologies i hi permeti un accés ordenat. Igualment, no podem oblidar que, de la mateixa manera que la xarxa ens facilita descàrregues d'àudio i audiovisuals, es poden descarregar llibres i articles digitalitzats. Materials que ara poden ser adquirits per mitjà dels anomenats dipòsits digitals. Aquests ja es van desenvolupant com a grans biblioteques d'accés gratuït o bé com a plataformes editorials de venda de llibres electrònics.

En aquesta línia, cal situar els recursos com a mitjans, tant si són digitals com si són impresos, com elements de suport als processos d'ensenyament i d'aprenentatge, i determinar des d'aquesta consideració diverses categories. La classificació ha de portar-se a terme no en funció de la tecnologia que els sustenta, sinó de la utilitat o funcionalitat que poden tenir en situacions concretes d'aprenentatge. La utilització dels recursos ha de respondre a un motiu pedagògic i no tecnològic, relacionat amb la política de lectura i intervencions de caràcter general articulades des de la biblioteca. D'aquí deriva la necessitat de visualitzar de manera integrada i vinculada l'ús de la biblioteca escolar i d'Internet en el centre educatiu, així com la complementarietat dels materials i recursos específics que cada un d'aquests entorns ofereix.

En conclusió, la biblioteca escolar 2.0 ha de donar suport a les necessitats educatives relacionades amb l'ús de continguts digitals de la mateixa manera que ja dóna suport en la selecció de recursos impresos per als treballs d'investigació i intervencions relacionades amb la lectura i escriptura a les aules.

El Programa de biblioteca escolar "punedu" del Departament d'Ensenyament defineix clarament el concepte i els àmbits d'actuació d'aquest model de biblioteca:

- La biblioteca escolar és un espai educatiu i dinàmic, un centre de recursos que conté documents en tot tipus de suport per a l'aprenentatge i per a la recerca. És un servei per al desenvolupament del currículum i del projecte educatiu de centre adreçat al professorat, a l'alumnat i a tota la comunitat educativa. La seva missió és facilitar l'accés i difondre els recursos d'informació afavorint els processos de creació del coneixement.

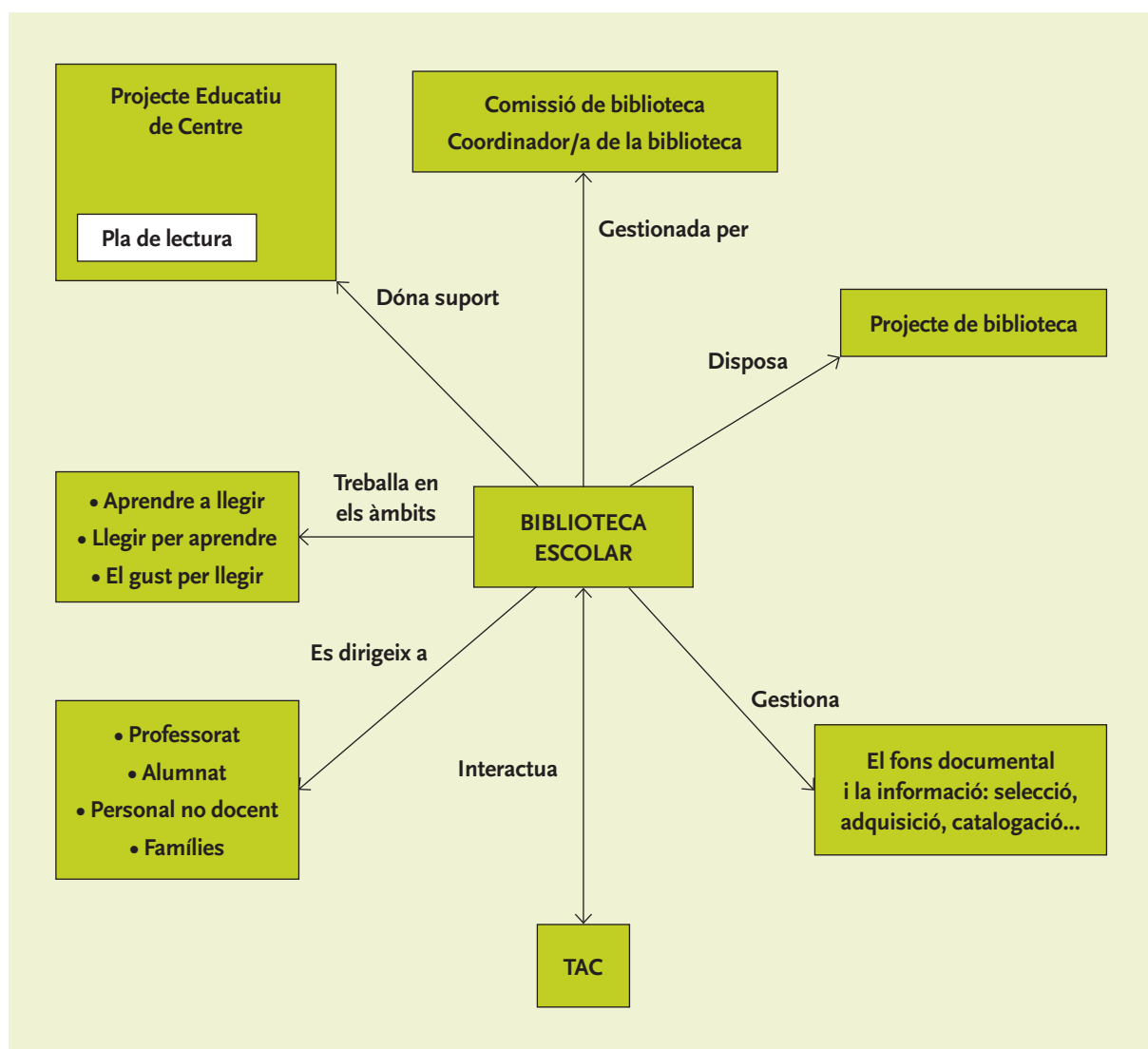
⁸⁷. Consulteu el document: <https://sites.google.com/a/xtec.cat/biblioteca-escolar-2-0/>

- La biblioteca “punedu” és un recurs fonamental per a l’adquisició de les competències bàsiques i el desplegament dels continguts curriculars a totes les àrees i etapes educatives. Així esdevé un element clau per a l’assoliment de la competència informacional, el foment de la lectura i l’adquisició d’aprenentatges autònoms.
- La biblioteca escolar es comunica i interacciona amb les comunitats d’usuaris utilitzant les tecnologies de la informació i la comunicació, integrant-se als entorns virtuals d’aprenentatge i als sistemes d’informació del centre. D’aquesta manera deixa de ser una biblioteca exclusivament en un espai físic per ser una biblioteca que conté, també, espais virtuals per a la consulta i per a la comunicació.

El funcionament i l’expansió de la biblioteca escolar al servei de l’aprenentatge gira a l’entorn de quatre àmbits:

- L’organització de la informació i del fons documental.
- El pla de lectura de centre.
- El tractament de la informació i la competència digital.
- La dinamització dels serveis i recursos.

El desplegament d’aquest model de biblioteca escolar “punedu” s’exemplifica en l’esquema següent:

El desplegament d'aquest model de biblioteca en relació als usuaris, als responsables i a la seva relació amb l'entorn es concreta en aquest quadre:

ALUMNAT
<ul style="list-style-type: none"> • Té accés diari als serveis de la biblioteca: préstec, cerca d'informació, lectura... • Pot utilitzar tots els materials i recursos que hi ha a la BE. • Té accés a la informació, al catàleg i a la biblioteca virtual a través de web de la BE i de la xarxa informàtica del centre. • Pot col·laborar en tasques de gestió bibliotecària. • És destinatari de les activitats de difusió i dinamització de la BE: butlletins informatius, guies de lectura, exposicions... • Les seves sol·licituds reben atenció personalitzada en funció de les seves necessitats. • Té accés a espais personalitzats per a la cerca i el tractament de la informació. • Rep formació i participa en activitats que tenen per objectiu el foment de l'hàbit lector. • Rep formació i participa en activitats que tenen per objectiu l'adquisició de la competència informacional. • Utilitza les eines de comunicació per accedir i interactuar amb la informació i amb els altres usuaris. • A secundària participa en la comissió de biblioteca/TAC.
PROFESSORAT
<ul style="list-style-type: none"> • Rep informació de totes les activitats projectades a la BE. • Col·labora directament o indirectament en les activitats projectades. • Disposa de tots els serveis de la BE: préstec personal, préstec de materials per a l'aula, guies de lectura per a les diferents àrees del currículum, exposicions... • Les seves sol·licituds reben atenció personalitzada en funció de les seves necessitats. • Disposa d'un horari d'utilització de la BE per a les seves classes. • Fa propostes de materials —físics i virtuals— per a les noves adquisicions de la BE. • Utilitza les eines de comunicació per accedir i interactuar amb la informació i amb els altres usuaris. Té accés a espais personalitzats per a la cerca i el tractament de la informació. • Té accés a la informació, al catàleg i a la biblioteca virtual a través de la web de la BE i de la xarxa informàtica del centre. • Una part del professorat participa en la comissió de biblioteca/TAC en representació de tot l'equip docent.
FAMÍLIES
<ul style="list-style-type: none"> • Col·laboren en tasques d'organització i manteniment de la BE. • Reben informació sobre l'organització, els recursos i els serveis de la BE quan s'incorporen al centre. • Són destinatàries de les activitats de difusió i dinamització de la BE: butlletins informatius, guies de lectura, exposicions... • Les seves sol·licituds reben atenció personalitzada en funció de les seves necessitats. • Tenen accés diari als serveis de la biblioteca: préstec, cerca d'informació, lectura... • Tenen accés a la informació, al catàleg i a la biblioteca virtual a través de la web de la BE i de la xarxa informàtica del centre. • Tenen accés a espais personalitzats per a la cerca i el tractament de la informació. • Fan propostes de materials —físics i virtuals— per a les noves adquisicions de la BE. • Utilitzen les eines de comunicació per accedir i interactuar amb la informació i amb els altres usuaris. • Participen en activitats que tenen per objectiu el foment de l'hàbit lector. • Formen part de la comissió de biblioteca/TAC.

COMISSIÓ DE BIBLIOTECA/TAC

- Lidera el projecte de BE.
- És responsable de la gestió de la BE.
- Elabora el pla anual i la memòria anual.
- Facilita informació a l'alumnat i al professorat sobre els recursos disponibles per al desenvolupament del currículum.
- Recull i gestiona les sol·licituds dels usuaris elaborant materials diversos: butlletins informatius, guies de lectura, materials curriculars, etc.
- Disseny a activitats de dinamització per fomentar l'hàbit lector.
- Disseny a activitats per desenvolupar la competència informacional al centre.
- Impulsa i dinamitza l'elaboració i desplegament del PLEC al centre.
- Rep formació —i autoformació— en els àmbits relacionats amb la seva tasca: animació lectora, competència informacional, eines TIC, etc.
- Dóna suport al personal del centre per a l'optimització dels recursos TIC a les aules i en les diferents àrees curriculars.
- Disseny a i manté espais de difusió i comunicació amb els usuaris: web, bloc, etc.
- El/la coordinador/a de BE es coordina amb els serveis educatius i altres organismes de l'entorn.
- El/la coordinador/a de BE disposa d'hores de dedicació per a la gestió i dinamització de la biblioteca.

ENTORN

- Serveis Educatius:
 - Els CRP/SEZ disposen d'una persona referent de BE que es coordina amb els Serveis Territorials i amb el Programa de biblioteca escolar.
 - Assessoren i donen suport a les BE de la seva zona.
 - Articulen i dinamitzen la xarxa de BE de la zona, la BP i altres entitats.
 - Els centres col·laboren amb el CRP/SEZ en l'organització d'activitats formatives relacionades amb la BE i la lectura.
 - Participen en activitats formatives relacionades amb la BE i el PLEC: seminaris, cursos, assessoraments, etc.
- Biblioteca pública:
 - Visites a la biblioteca pública.
 - Participació en tallers de formació d'usuaris de biblioteques.
 - Préstec biblioteca pública-centre educatiu.
 - Col·laboracions mútues: activitats, exposicions, visites, assessoraments, etc.
- Municipi:
 - Participació en el disseny i en les activitats dels plans lectors municipals.
 - Col·laboració i participació en les activitats de les associacions de barri, centres cívics, etc. relacionades amb la lectura.

Aquest model converteix la biblioteca en un recurs molt útil per al desenvolupament del treball de la lectura en un centre escolar i, per tant, la seva funció ha de quedar reflectida en el PLEC, ja que:

- És un centre —físic i virtual— de documentació, informació i formació al servei de l'aprenentatge i de la comunitat educativa; i un espai on es fomenta el gust per llegir.
- És un referent per al centre, el pilar sobre el qual reposa el desenvolupament del currículum.
- Recull i gestiona informació i documents que donen resposta a les necessitats del projecte educatiu del centre.
- Facilita fonts d'informació i recursos diversos i útils per a l'alumnat, el professorat i la comunitat educativa.
- Proporciona eines i estratègies didàctiques per fomentar l'adquisició del tractament de la informació i la competència digital.
- Contribueix a l'adquisició de la competència d'aprendre a aprendre al llarg de tota vida.

- Comprèn la planificació i el desenvolupament de programes i activitats per fer conèixer la biblioteca escolar, els seus serveis i recursos per promoure la lectura i l'accés a la informació, d'acord amb els criteris que s'expliciten en el projecte educatiu de centre.
- És un element compensador de les desigualtats i, per tant, ha d'estar disponible en horari lectiu i també, en la mesura de les possibilitats de cada centre, en horari extraescolar.

7. PLEC I TECNOLOGIES DE L'APRENTATGE I EL CONEIXEMENT (TAC)

Fins fa ben poc el que entenien per alfabetització se centrava en l'adquisició de la lectura i de l'escriptura tradicional per mitjà de textos escrits en suport de paper. Els llibres eren el mitjà gairebé únic d'accedir al coneixent. El segle XXI i el final del XX ens han dut nous llenguatges i nous suports sovint no textuals. En paraules de Cèsar Coll *“En la societat de la informació, els ciutadans i les ciutadanes ja no en tindran prou amb el fet d'estar alfabetitzats en la cultura lletrada... també ho han d'estar en un tipus particular de cultura lletrada, la dels textos electrònics, i han d'estar alfabetitzats en les tecnologies digitals, en els llenguatges audiovisuals, en l'ús de la informació, etc.”*. (Coll, 2005). Com ja hem dit anteriorment, la cultura del segle XXI és multimodal ja que es manifesta en llenguatges, formats, suports, sistemes de representació i tecnologies molt diversos⁸⁸. Accedir al coneixement, avui dia, requereix la *multialfabetització* del nostre professorat i alumnat.

Com han assenyalat altres autors, l'alfabetització lectora en el segle XXI no es pot concebre si no és com un aprenentatge múltiple, global i integrat de les diferents formes i llenguatges de representació i de comunicació —textuals, sonores, icòniques, audiovisuals, hipertextuals— mitjançant l'ús de les diferents tecnologies ja siguin impreses, digitals o audiovisuals. Aquestes tecnologies (TIC), que han generat canvis substancials en els models comunicatius, fa anys que s'estan introduint a les nostres escoles i recentment, a Catalunya, s'ha avançat un pas més en la seva implementació, afegint-los una visió més enriquidora com a “tecnologies de l'aprenentatge i el coneixement” (TAC). En el context actual tant les TIC com les TAC estan íntimament lligades al que es coneix com a Web 2.0.

El terme Web 2.0 o Web Social s'associa habitualment a les aplicacions que faciliten la compartició i construcció interactiva d'informació i coneixement, així com el disseny centrat en l'usuari i la col·laboració. Exemples coneguts del Web 2.0 serien les comunitats basades en webs dinàmiques, les wikis, els blocs, les xarxes socials, els llocs per compartir vídeos, arxius... Aquestes aplicacions es contraposen al model anterior (Web 1.0) caracteritzat per llocs no interactius on els usuaris es limiten a mirar passivament la informació que se'ls proporciona.

Traslladat a l'entorn educatiu actual, les TAC i l'escola 2.0 es caracteritzen per l'ús dels ordinadors a les aules. A l'aula 2.0, l'alumnat disposa d'accés directe a Internet i pot interactuar amb un munt d'eines i recursos que faciliten la construcció col·laborativa de coneixement personal i social. Aquests projectes han perseguit el paradigma d'avançar, amb l'ús quotidià de mitjans tecnològics, cap a metodologies pedagògiques centrades en l'alumnat i que fomentin la participació i col·laboració. Certament, el rerefons del Web 2.0 és molt semblant al rerefons socio-constructivista de la legislació educativa actual. Ara bé, aquesta focalització cap a la tecnologia ens obliga a revisar i resituar, si cal, l'enfocament de la lectura i el paper de la biblioteca escolar en els centres educatius que avancen, o avançaran, cap als entorns digitals 2.0 i la transformació de les TIC en TAC.

Tanmateix, en cap cas, la cultura digital ha de ser visualitzada en contraposició a la cultura impresa sinó com un enriquiment mutu de possibilitats per percebre i concebre el món que ens envolta. L'acostament dels entorns del web 2.0 a l'aula és un camí sense retorn a l'escola del segle XXI.

⁸⁸. Podeu consultar el document *Lectura en digital*. http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/629c9bb8-c6b1-4e6c-a689-f1bef479b699/Lectura%20en%20digital_TAC_5.pdf, publicat pel Departament d'Ensenyament l'abril de 2012.

Ara bé, de la mateixa manera que podem observar força avantatges també s'observen certs perills. L'educació del segle XXI no pot ser únicament tecnològica sinó també humanista. No podem oblidar aquesta visió que es consubstancial de l'educació perquè és la perspectiva que col·loca l'eix dels aprenentatges en el desenvolupament d'habilitats lingüístiques i cognitives. Veiem que és una visió que no emfasitza en la tecnologia utilitzada sinó en els processos de construcció del coneixement i en la creació de continguts significatius i de qualitat.

En definitiva, els entorns virtuals d'ensenyament i d'aprenentatge i les aplicacions del Web 2.0 són consubstancials en el desenvolupament de la competència lectora en el segle XXI, però caldrà vetllar estretament per un ús adequat que no actuï en detriment de la qualitat i l'excel·lència educativa. Perquè la facilitat que experimentem per accedir a la informació no assegura que aquesta sigui plenament compresa i transformada en coneixement gràcies a la mediació tecnològica.

L'escola té una responsabilitat i una funció claus en aquesta qüestió. Realment, cal aprendre a donar sentit a la pràctica de la lectura i a l'escriptura per creure en la seva rellevància. Cal fer descobrir a nois i noies que poden tenir raons significatives per llegir i escriure. És necessari que els nostres alumnes, per al seu desenvolupament personal i social, creixin estructurant la ment de manera que siguin capaços de tractar tota la informació que se'ls presenti encara que sigui fragmentada i descontextualitzada i puguin transformar-la en coneixement personal i social.

El PLEC es basa en el desenvolupament simultani i coordinat de tres pilars fonamentals per a l'ensenyament i l'aprenentatge: saber llegir, llegir per aprendre i el gust per llegir. En els tres, les TAC són presents com a eines indispensables. Tot això, fa palesa la necessitat de lligar i coordinar acuradament les TAC als plans de lectura dels centres educatius. Això serà més senzill per a aquelles a escoles que ja disposin d'un pla TAC de centre⁸⁹. Tanmateix, en qualsevol situació serà clau, en dissenyar el PLEC, atendre i particularitzar aquests aspectes per tal d'afavorir un desenvolupament harmònic entre l'alfabetització clàssica i la resta d'alfabetitzacions característiques de l'era de la informació. Les TAC, com a eines, esdevenen peces fonamentals en l'èxit lector dels nostres aprenents.

És necessari visualitzar aquestes biblioteques com entorns híbrids, físics i virtuals situats al capdavant de la innovació tecnològica educativa. Entorns físics amb pocs documents informatius, però de qualitat, amb seccions d'imaginació actualitzades i ben dinamitzades amb major nombre d'ordinadors connectats a Internet que siguin la porta a recursos digitals seleccionats, estructurats i endreçats de la mateixa manera que s'endrecen les obres de coneixement als prestatges. Però, al mateix temps, aquestes biblioteques s'han de visualitzar com entorns no físics, que tenen la missió d'acostar a l'aula i a tot el centre els recursos esmentats ja sigui per mitjà de blogs, wikis o plataformes virtuals que en facilitin l'accés de forma planera i ordenada. Entorns complementaris, signes vius d'un món multimodal on la multiplicitat de mitjans possibilita també múltiples aprenentatges. En conseqüència els recursos disponibles a la biblioteca escolar han de ser forçosament materials molt filtrats, específics i de qualitat, proporcionant a la biblioteca el gran valor que representa en la societat de la informació la rellevància i la focalització.

8. PLEC I ENTORN

Tal com constaten diversos estudis i informes, hi ha una estreta relació entre l'èxit escolar i el nivell sociocultural de l'entorn on està ubicat el centre educatiu. Per això entenem que tota la comunitat educativa ha de participar en el desenvolupament del pla de lectura del centre (PLEC), ja que incentivar activitats lectores dins l'entorn proper és una manera afectiva i efectiva de desenvolupar l'hàbit lector de l'alumnat.

Qualsevol planificació de centre que vulgui desenvolupar l'hàbit i la competència lectors ha de tenir en compte l'àmbit on s'ubica, és a dir, el nivell sociocultural de les famílies, les infraestructures de l'entorn (biblioteques pú-

⁸⁹. Consulteu: http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Col_leccions/TAC/TAC_1.pdf

bliques, ludoteques, casals de joves, centres cívics...), els plans d'entorn o altres iniciatives que estiguin a l'abast, i tenir ben present que tothom pot i hauria d'incidir en el procés educatiu.

Però per més ric i motivador que sigui l'entorn, aquest no serà efectiu sense una clara voluntat d'implicació de tota la comunitat educativa⁹⁰. Per això, en el desplegament del PLEC, és important i necessària la participació de totes les persones i institucions que formen part de la vida de l'alumne tant en l'horari formal (lectiu) com no formal (activitats extraescolars) i informal (familiar i temps de lleure). La coordinació del PLEC amb els plans d'entorn o amb altres plans socioeducatius de la zona permetrà el treball en xarxa i facilitarà la coordinació del conjunt d'objectius, metodologies i estratègies; així mateix es podran aprofitar millor totes les propostes que es desenvolupen a l'entorn i potenciar la projecció social de la lectura.

D'altra banda, és conegut que l'hàbit lector i el gust per la lectura s'incentiven quan la lectura es converteix en una eina d'aprenentatge compartida (tertúlies dialògiques), quan forma part d'un projecte compartit (comunitats d'aprenentatge) que propicia el sentit de pertinença i implicació amb l'entorn, que genera diàleg, interaccions intergeneracionals i que potencia l'esperit crític i la necessitat de conèixer.

Cal que hi hagi una detecció i una anàlisi de necessitats de l'alumnat, pel que fa a l'hàbit lector i al gust per la lectura, i així es pugui respondre als diferents objectius orientats a millorar les competències. Aquesta detecció de necessitats ha de portar a una avaluació de l'entorn, més enllà del centre, que permeti observar les possibilitats de viabilitat de les nostres accions concretes futures.

I és per això, també, que la formació no únicament s'ha de centrar en l'àmbit del centre docent, sinó que hi ha d'haver, sempre i en tot moment, la voluntat d'implicació de tota la xarxa educativa. I és possible, també, que aquesta formació sigui, al cap i a la fi, un element de cohesió de totes les parts i factor de dinamització per desenvolupar nous projectes. Cal, doncs, un esforç de coordinació i col·laboració entre la comunitat educativa, sense oblidar la importància cabdal del paper que hi juga la biblioteca pública⁹¹ i la biblioteca escolar, per tal d'elaborar una programació coordinada i complementària amb l'escola.

Els objectius a l'hora d'elaborar un pla de lectura de centre coordinat amb l'entorn haurien de ser:

- Promoure i facilitar la participació i col·laboració de les famílies en les activitats de foment de la lectura programades.
- Potenciar l'ús de les biblioteques públiques com a espais culturals i socials inclusius.
- Afavorir la cooperació entre biblioteques públiques i escolars.
- Facilitar l'accés al llibre i la lectura a la major part de la ciutadania, fent especial incidència en infants, joves i col·lectius més desafavorits.
- Difondre a la comunitat educativa els diferents plans de foment de l'hàbit de lectura endegats per les diferents entitats i departaments de les nostres institucions, siguin d'àmbit local, comarcal o nacionals.
- Contribuir que socialment es valori de forma més positiva l'activitat lectora i facilitar l'accés al llibre a tota la ciutadania.
- Impulsar el treball en xarxa i la coordinació entre els diferents centres educatius, entitats i recursos de l'entorn per desenvolupar la promoció de la lectura.

⁹⁰. Article 19 de la Llei d'educació: *La comunitat educativa és integrada per totes les persones i les institucions que intervenen en el procés educatiu. En formen part els alumnes, les famílies, el professorat, els professionals d'atenció educativa i el personal d'administració i serveis, l'Administració educativa, els ens locals i els agents territorials i socials i les associacions que els representen, i també els col·legis professionals de l'àmbit educatiu, l'associacionisme educatiu, les entitats esportives escolars i els professionals, empreses i entitats de lleure i de serveis educatius.*

⁹¹. Podeu consultar el document *La biblioteca escolar i la biblioteca pública: idees per a la col·laboració* (http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Departament/Publicacions/Co_Lleccions/TAC/TAC_1.pdf)

- Formar la comunitat educativa sobre la importància de la lectura en la formació integral de la persona i com a via d'accés al coneixement.
- Promoure el respecte i la valoració de totes les llengües parlades a la zona, amb especial promoció de la llengua catalana com a llengua comuna i de cohesió.

Aquest pla de lectura coordinat i relacionat amb l'entorn podria intervenir en els àmbits següents:

- **Unitat familiar.** La unitat familiar, en tota la seva diversitat, és un model fonamental en el desenvolupament de l'infant en tots els seus aspectes, també ho és per estimular l'hàbit i la competència lectors com a font de coneixement i plaer. Algunes de les actuacions que es poden dur a terme amb les famílies són:
 - Invitació dels familiars i referents positius de la ciutadania (esportistes, artistes, escriptors...) en les activitats de lectura que s'organitzen al centre: hora del conte, clubs de lectura, etc.
 - Visites guiades a la biblioteca escolar.
 - Obertura i ampliació del fons de la biblioteca escolar a les famílies, horaris, servei de préstec, etc.
 - Informació i difusió sistemàtica dels recursos de la biblioteca escolar.
 - Col·laboració i participació de les famílies en la gestió de la biblioteca escolar (ajudar en el manteniment de l'espai, atenció del servei de préstec en horari extraescolar...).
 - (...)
- **Associacions de mares i pares.** Moltes vegades els pares i les mares estan mancats de recursos i de coneixements necessaris per motivar els seus fills en l'hàbit lector. Les AMPA poden ser espais de treball i formació conjunta sumant esforços, compartint coneixements i treballant en xarxa. Algunes de les actuacions que es poden dur a terme amb les AMPA són:
 - Organització de tertúlies literàries amb il·lustradors, escriptors, editors, llibreters...
 - Intercanvi d'experiències lectores on es facin recomanacions, xerrades, trobades...
 - Tallers de formació sobre com explicar contes, llegir amb els fills i les filles, anàlisi de les imatges i els textos...
 - Col·laboració en les activitats d'animació a la lectura proposades pels centres educatius, les biblioteques escolars i les públiques.
 - Participació en totes aquelles activitats organitzades per la xarxa social i cultural de l'entorn que fomenten la lectura, per exemple, promoure intercanvi de llibres per Sant Jordi entre la comunitat educativa, activar o participar en grups d'intercanvi de llibres dits també *book crossing*, oferir punts d'intercanvi de llibres en indrets d'especial presència de gent com són els CAP, forns, bars..., participar en concursos literaris, lectures de poesia...
 - (...)
- **Biblioteques públiques.** La biblioteca és un recurs per a la lectura molt important i a l'abast de tothom. Però cal fer-la conèixer, saber com funciona, quines activitats programa... Cal promoure'n l'ús com a equipament cultural i social accessible sense exclusions i com a eina per a la reducció de desigualtats entre la població. Cal potenciar la biblioteca com a centre comunitari de trobada obert a tothom i, per tant, també a totes les cultures i llengües presents a l'entorn proper. Es fa, doncs, imprescindible la coordinació dels centres educatius amb les biblioteques públiques. Algunes de les actuacions que es poden dur a terme amb les biblioteques públiques són:
 - Programació de visites guiades per a la comunitat educativa a les biblioteques públiques de l'entorn proper i fer-ne conèixer els serveis que ofereixen, el funcionament i els recursos de què disposen.

- Aproximació de les biblioteques públiques als centres educatius per conèixer les necessitats i dificultats reals de les biblioteques escolars, així com dels seus usuaris.
 - Assessorament tècnic en qüestions de formació dels bibliotecaris i de la gestió i de l'organització de les biblioteques escolars.
 - Coordinació amb les biblioteques escolars i les entitats culturals i socials de l'entorn a l'hora d'ampliar els fons per tal d'optimitzar els recursos.
 - Participació coresponsable en la planificació conjunta dels plans de foment de la lectura.
 - Difusió selectiva i sistemàtica d'informació bibliogràfica sobre temes d'interès als centres educatius per a la comunitat escolar i a les diferents entitats socials i culturals de l'entorn per a la comunitat educativa.
 - Préstecs col·lectius de lots de llibres als centres educatius per poder treballar a l'aula i a altres espais que fomenten la lectura.
 - Dinamització de projectes comuns de lectura, organització de jornades de biblioteques escolars, intercanvi de bones pràctiques, etc.
 - Seguiment coordinat de l'obtenció del carnet de biblioteca per part de l'alumnat.
- **Xarxa educativa formal.** Els docents, com a experts en l'adquisició de l'hàbit i la competència lectora entre l'alumnat, poden aportar els seus coneixements en la coordinació entre els PLEC dels centres i l'entorn en el foment de la lectura. La participació coresponsable dels claustres de professorat, sigui mitjançant de representants o de grups de treball, pot establir criteris d'actuació als centres educatius i a l'entorn per reforçar la lectura, impulsar el treball i l'aprenentatge en xarxa de la comunitat educativa i facilitar l'avaluació d'aquesta coordinació en finalitzar cada curs escolar. Algunes de les actuacions que es poden dur a terme amb la xarxa educativa formal són:
 - Programació de rutes literàries per a la comunitat educativa.
 - Participació en les diferents celebracions literàries (Sant Jordi, Jocs Florals...).
 - Programació conjunta dels tallers de formació a les AMPA.
 - Participació activa de les activitats de dinamització de la lectura dirigides a les famílies dels centres educatius.
 - Difusió i foment de les campanyes a favor del llibre i la lectura entre tota la comunitat educativa.
 - Coordinació de la xarxa de biblioteques escolars, públiques i d'entitats socials i culturals de l'entorn per a l'optimització dels recursos.
 - (...)
 - **Plans socioeducatius (plans educatius d'entorn) i altres plans comunitaris locals i nacionals, o accions vinculades amb el teixit associatiu de l'entorn (entitats d'educació en el lleure, entitats culturals...).** La xarxa social i cultural de l'entorn pot impulsar i millorar l'oferta d'accions per al foment de la lectura des dels seus equipaments i infraestructures culturals i promoure el sentit de pertinença i de compromís cívic entre els infants i joves del barri o població. Així mateix es potencia la coordinació i el treball i aprenentatge en xarxa entre les diferents institucions educatives i culturals de l'entorn. Algunes de les actuacions que es poden dur a terme amb aquesta xarxa són:
 - Programació d'exposicions literàries.
 - Participació en les activitats de dinamització de la lectura a les biblioteques escolars i a les públiques afavorint la convivència entre les persones grans i els infants i joves.

- Ampliació de l'horari de les biblioteques i arxius de les diferents entitats socials i culturals amb el treball en xarxa de la comunitat educativa.
- Participació coresponsable en les celebracions literàries de l'entorn i promoció de premis literaris.
- Promoció d'espais on es programin activitats que comportin intercanvi d'experiències vivencials (recomanacions de lectures, explicitació d'emocions a partir de lectures realitzades, etc). Aquest intercanvi també ha de permetre que la interacció es doni de manera intergeneracional.
- Impuls dels mitjans de comunicació local (premsa, ràdio, televisió) en les programacions d'espais dedicats als llibres, a la lectura i als plans lectors.
- Coresponsabilització de la comunitat educativa en la difusió, desenvolupament i avaluació de la coordinació de l'entorn amb els diferents PLEC.
- Promoció de comissions o grups de treball de diferents àmbits, dins del pla educatiu d'entorn o en d'altres plans socioeducatius, per al desenvolupament i l'avaluació de la coordinació amb els diferents PLEC dels centres.
- Promoció i dinamització d'un portal a través del web del pla educatiu d'entorn o del web municipal, de districte, de centre, etc. on s'informi de totes les activitats i recursos de l'entorn que fomenten la lectura.
- Creació conjunta intergeneracional de blocs i altres eines de difusió de la lectura, tant dins d'un entorn determinat (escola, institut, municipi...), com per a l'intercanvi d'experiències amb persones d'indrets allunyats.

Aquests són alguns exemples dels àmbits on els PLEC es poden coordinar i actuar amb l'entorn. No hem d'oblidar, però, tota una sèrie de recursos que existeixen per al foment de la lectura, com ara premis literaris i ajuts i subvencions, tant locals, com nacionals, com estatals i europeus.

També cal tenir present l'existència de les llibreries i editorials de l'entorn a l'hora de demanar suport, així com aquells establiments i clubs socials i esportius que potser disposen d'arxius relacionats amb les seves activitats i poden oferir espais per desenvolupar accions que fomentin la lectura entre els seus usuaris.

És important, doncs, elaborar un pla de lectura de centre coordinat amb la xarxa educativa de l'entorn, en què els objectius siguin comuns i conjunts, i mantenir alineades les diferents actuacions i estratègies alhora que diversificades. Només així es podrà assegurar la continuïtat i coherència educatives necessàries per poder assolir els objectius previstos en el PLEC.